

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Sociální pracovník

Zahraniční adopce
Foreign Adoption

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-3046

Autor:

Kateřina VOJÁČKOVÁ POLÁKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
53	7	0	6	26	1

V Liberci dne: 19. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Kateřina Vojáčková Poláková
adresa: Jungmannova 322/13, 460 01 Liberec 3
studijní obor (kombinace): Sociální pracovník
Název BP: **Zahraniční adopce**
Název BP v angličtině: **Foreign Adoption**
Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 1. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Kateřina Vojáčková Poláková

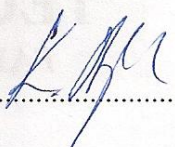
Datum:

5.6.2010

Podpis:

Kateřina Vojáčková Poláková

Název BP: **Zahraniční adopce**

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. Podpis:

Cíl: Teoretické vymezení adopce. Charakteristika vhodných adeptů pro zahraniční adopci. Analýza realizovaných zahraničních adopcí v období let 2008–2009.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů

Metody: Kazuistika
Analýza produktů lidských činností – spisové dokumentace

Literatura: ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001, ISBN: 80-7178-578-4.
KOLUCHOVÁ, J. *Psychický vývoj dítěte v pěstounské péči*. Praha: MPSV ČR, 1992, ISBN: 80-85529-01-7.
MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, ISBN: 80-85282-83-6.
MATĚJČEK, Z., KOLOUCHOVÁ, J., a spol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, ISBN: 80-7178-637-3.
MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, ISBN: 80-7178-549-0.

Čestné prohlášení

Název práce: Zahraniční adopce
Jméno a příjmení autora: Kateřina Vojáčková Poláková
Osobní číslo: P08000456

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 19. 4. 2011

Kateřina Vojáčková Poláková

Poděkování

Děkuji touto cestou zejména a hlavně vedoucímu své práce prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc., který se na práci podílel zejména svou trpělivostí, cennými radami a konstruktivními připomínkami. Děkuji rovněž paní Bc. Evě Pánkové, sociální pracovníci z dětského centra Sluníčko v Liberci, která se také podílela na mé práci, zejména v praktické části a bez jejíž pomoci by bylo dokončení mé práce obtížné.

Anotace

Název bakalářské práce:	Zahraniční adopce
Název bakalářské práce:	Foreign Adoption
Jméno a příjmení autora:	Kateřina Vojáčková Poláková
Akademický rok odevzdání bakalářské práce:	2011
Vedoucí bakalářské práce:	prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývá problematikou zahraničních adopcí a vycházela ze současného stavu dané problematiky. Jejím cílem je teoretické vymezení adopce, charakteristika vhodných adeptů a analýza realizovaných zahraničních adopcí v období let 2008-2009. Cíle byly naplněny, i když ne s očekávaným výsledkem. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala a objasňovala vymezenou problematiku. Praktická část vycházela ze studia spisové dokumentace a kazuistiky jedince, který je v předadopční péči, a byla provedena analýza z dostupných zdrojů o provedených zahraničních osvojeních v letech 2008-2009. Výsledky ukázaly na stoupající úspěšnost v dané oblasti a zároveň na určité problémy. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice je možné považovat vytvoření přehledu o mechanismu a problémech adopcí do zahraničí s doporučením pro praxi.

Klíčová slova: adopce, zahraniční adopce, osvojenec, osvojitel, biologičtí rodiče, rodina, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, anamnéza, zprostředkování, evidence žadatelů, matching.

Resume:

This bachelor work is focused on problems of foreign adoption and comes out of present state of given problem. The aim is to theoretically define adoption, characteristics of suitable adepts and analysis of realized foreign adoptions between the years 2008 – 2009. Intentions were achieved, but not with the expected results. The work is made of two major fields. The first one was theoretical, which with the help of processing and presentation of specialist sources described and clarified given problem. The second one, practical part, came out of studying file documentation and casuistry of a person, who is in a pre-adoptional care, and also was made an analysis from available resources about performed foreign adoptions in 2008 – 2009. The results showed on increasing success in this area and also on specific problems. Regarding the solved issue, for the biggest contribution of this bachelor work, may

be considered a creation of overview about mechanism and problems of adoptions to abroad with some recommendation for the use.

Key words: adoption, foreign adoption, adoptive child, adoptive parents, biological parents, family, Office for International Legal Protection of Children, history, mediation, registration applicants, matching.

Obsah

1 Úvod	9
2. Teoretické zpracování problému	11
2.1 Teoretické vymezení základních pojmů	11
2.2 Zahraniční adopce - etický problém?.....	14
2.3 Zákony a uplatňovaná legislativa	16
2.4 Evropská úmluva o výkonu práv dítěte.....	19
2.5 Evropská úmluva o osvojení dětí.....	21
2.6 Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení	23
2.7 Metodika osvojení.....	25
3 Praktická část	31
3.1 Kazuistika jedince vhodného pro zahraniční osvojení.....	31
3.2 Analýza realizovaných zahraničních adopcí v letech 2008-2009	39
3.3 Charakteristika vhodných adeptů pro zahraniční adopci	48
4 Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	57
Seznam příloh.....	55

1 Úvod

Jaké téma bakalářské práce jsem si vybrala zahraniční adopce. Zahraniční adopce jsou v současné době často diskutovaným tématem, zejména v dobách, kdy dochází k živelným pohromám, kterých viníkem může být a také nemusí, člověk. Naše společnost se rozděluje na společnosti vyspělé a ty méně vyspělé, některé až téměř zaostalé. Vyspělé, zejména západní země, jsou v dobách, které nejsou pro jejich zemi příliš příznivé většinou schopny se postarat o sebe sami. Proto v případě, různých neštěstí, kdy se objeví zvýšený počet dětí, kteří přijdou o své rodiče či domovy, jsou takové státy schopni se o ně postarat bez vnějšího zásahu. Ovšem máme i země, které nejsou na tom ekonomicky i jinak dobře a o sirotky či jinak postižené děti není příliš dobře postaráno, řekněme v normální době natož v době jakési krize. Média nám potom času ukazují velmi emotivní záběry, na kterých hladovějící a nemocné děti bojují o přežití, o vlastní život. Mnoho lidí, zejména těch, kteří nemohou mít vlastní děti, se posléze ptát jak je možné takové děti dostat do vlastní péče či jak je možné takovým dětem jinak pomoci. Dále se rozpoutává debata, zda je skutečně nezbytné zachování národní identity a příslušnosti k určité zemi před záchranou jejich života. Toto je ovšem pohled na problematiku zahraničních adopcí, které mohou proběhnout z ciziny k nám do země. Avšak vzhledem k tomu, že Česká republika není vhodná hostitelská země, legálně lze u nás provádět pouze adopce ze země. Je pravda, že v případě přání eventuelních žadatelů o zahraniční adopci mohou být vybrány členské státy mezinárodní Úmluvy, jehož je i Česká republika součástí, které nabízejí děti k adopci, ale v současné době Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně prakticky nezprostředkovává osvojení dětí z ciziny z důvodů malého zájmu českých žadatelů a ze strany obtíží států původu. Osvojení z jiných států než z těch, které jsou uvedeny v seznamu Evropské úmluvy o osvojení dětí, je nezákonné. Důležité na celém tématu zahraničních adopcí je zejména to, že se jedná o děti, tedy bytosti bezbranné, které nemohou o svém životě rozhodovat sami a je v zájmu každé společnosti, aby o její potomky bylo co nejlépe postaráno. Jakožto společnost pokroková sledujeme zejména důležité zájmy dítěte, které jsou nejlepší pro jeho blaho.

V České republice máme několik druhů náhradní rodinné péče. Jedná se o svěření dítěte do pěstounské péče a dále o osvojení zrušitelné nebo nezrušitelné. Všechny tyto právní úkony byly dříve možné pouze v rámci ČR. Ke změně došlo v roce 1999, kdy byla Českou republikou podepsána Evropská úmluva o osvojení dětí a dále v roce 2000 podepsáním Evropské úmluvy o právech dítěte. Tyto dva mezinárodní právní dokumenty umožnily ještě další možnost náhradní rodinné péče a to právě možnost zahraniční adopce, kdy v případě, že o dítě umístěné v dětském centru, vhodné pro osvojení, nikdo neprojeví po dobu šesti měsíců

žádný zájem, je možné toto dítě zařadit do evidence dětí vhodných pro zahraniční osvojení. Tato skutečnost je důležitá hlavně pro děti, které zejména vzhledem ke svému etnickému původu mají mizivé šance na umístění v tuzemských rodinách.

Cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat teoreticky a dále i prakticky problematiku zahraničních adopcí, hlavně tedy směrem ven z republiky, formulovat a teoreticky vymezit zahraniční adopci s použitím aktuální legislativy dále charakterizovat jedince, kteří jsou pro takovou adopci vhodní a v praktické části provést analýzu již provedených zahraničních adopcí. Snahou je podat, zejména v teoretické části, ucelený přehled aktuálně platné legislativy a základních pojmů, které jsou v této oblasti využívány. Součástí praktické části je i grafické zpracování dostupných dat a informací. Z metod byla použita zejména kazuistika jedince, který již prošel celým legislativním procesem. Dále byla použita analýza spisové dokumentace dětí, které jsou v tomto programu zařazeni.

K celé problematice je nutno říci, že zde velmi velkou a důležitou, ale někdy ne příliš dobrou, roli hrají emoce. Je jasné, že vše co se týká dětí, vyvolává různé reakce a různé názory. Naší snahou do budoucnosti by mělo být vytvoření co nejlepšího prostředí pro všechny děti ať již ty, které rodiče a milující rodinu mají či nikoliv. A pro ty děti, které vlastní rodinu nemají udělat ještě něco navíc a to je jim takovou rodinu najít.

2. Teoretické zpracování problému

2.1 Teoretické vymezení základních pojmů

V této kapitole bych se pokusila o teoretické vymezení pojmů, které jsou v mé práci používány.

Rodina:

Rodina je nejstarší a nejzákladnější jednotka každého státu a jako taková je pod zvláštní ochranou státu pomocí právních, ekonomických a sociálních opatření. V současné době je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů, even. partnerů, kteří mají společné dítě (děti), skupinu lidí která je spojena pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků. „Rodina je konzervativní instituce“¹. Někdy se používá výraz rodinná domácnost a to v případě, že ve společné domácnosti žijí ještě další osoby. „Nejvýznamnější podporu mají obvykle rodiny, v nichž jsou přítomné ekonomicky závislé děti a v nichž by měli rodiče být nositeli biologické, ekonomické, výchovné a sociální funkce rodiny“.² Rodina je prvním společenstvím, se kterým se dítě setkává a proto je důležitá pro jeho další rozvoj. Ve své rodině má dítě místo, které mu poskytuje bezpečí a jistotu. Rodina je významným prvkem důležitým pro celou společnost. Klasický model rodiny, tak jak ho známe my v dnešní době, ať z vlastní zkušenosti nebo např. z literatury je máma, táta a děti. To je ta základní rodina, to zdravé jádro, na které se nabaluje rodina další, jako jsou prarodiče, strýcové a tety, bratřenci a sestřenice a další a další příbuzenstvo. V dřívějších dobách bylo normální tzv. vícegenerační soužití, tedy soužití rodičů s dětmi a jejich dětmi. V takové rodině byly přesně rozděleny role, bylo jasné jaké housle, kdo hraje. Matka se starala o domácnost společně s babičkou a také samozřejmě o děti, otec vydělával peníze, rodiče se staraly o svoje děti aby, ty jim v pozdější době jejich péči a lásku oplácely. Později v době industrializace se takový rodinný model začal rozpadat. Rodiny se začali stěhovat za prací do měst ale pouze ta část rodiny, která byla schopna práce, zbytek zůstával tam, kde byl. Tím se právě narušilo ono vícegenerační soužití a začaly vznikat rodiny tak je právě známe my. Taková funkční rodina je jistě velmi důležitým faktorem pro zdravý vývoj dítěte, ne-li ten nejdůležitější. Dítě v rodině získává ty správné sociální návyky, postoje, vidí zde, jak by mělo vypadat soužití mezi mužem a ženou. Rodina je pro něj ten správný přístav, který mu poskytuje bezpečí a jistotu, kam se může kdykoliv vrátit i když už není malé dítě, které potřebuje ochranu. Zároveň rodina je něco co se nedá nahradit, nebo vyměnit. Když dítě chodí do školy, která mu

¹ MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, 1.vyd., Praha, Portál s.r.o., 2003, str. 287

² KREBS, V., *Sociální politika*, 4.vyd., Praha, ASPI a.s., 2007, str. 348

nevyhovuje a ve které se necítí dobře, není problém, aby začal chodit do školy jiné. Jestliže lidé bydlí ve městě, které se jim nelíbí a kde se necítí dobře, mohou se přestěhovat, ale s rodinou toto nejde. Každý jedinec se rodí do té „své“ rodiny a v případě, že tam něco nefunguje, nebo mu v ní není dobře bohužel nelze ji vyměnit a najít si rodinu jinou, lepší. Ale v případě, že rodina funguje tak jak má tak je to pro člověka ta největší výhra, kterou může získat, protože ta mu dává určení pro celý jeho další život.

Osvojenec

Jako osvojence označujeme nezletilé dítě, které je tzv. právně volné k adopci (osvojení). Právně volné znamená, že rodiče nebo zákonný zástupce dítěte dává souhlas s osvojením nebo rodiče dítěte neprojevují o něj žádný zájem po dobu dvou měsíců od jeho narození, či rodiče neprojevují opravdový zájem o dítě po dobu šesti měsíců anebo se jedná o dítě osiřelé bez dalších příbuzných (§6 Zákona 359/1999 o sociálně – právní ochraně dětí). V těchto případech rozhoduje soud o zbavení rodičovských práv a povinností a dítě je právně volné pro adopci. Dobrý zdravotní stav není podmínkou pro adopci, nicméně osvojení těžce zdravotně nebo mentálně postiženého jedince je velmi složité.

Osvojitel

Osvojitelem se může stát každá osoba starší 18 let, která má způsobilost k právním úkonům. Je zde nutné zachovat přiměřený věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem (jako nejvhodnější věkový rozdíl se uvádí 25 až 35 let). Základní pravidlo zní, že adopce musí být zejména ku prospěchu dítěte a společnosti. Jako společné dítě mohou osvojit pouze manželé (§63 Zákona č. 94/1963 Sb.).

Adopce

Při adopci vzniká poměr mezi osvojencem a jeho osvojitelem stejný, jako mezi biologickým rodičem a jeho dítětem. Osvojitel získává rodičovskou zodpovědnost ale také veškerá práva jako rodič biologický. K osvojení dítěte je třeba souhlasu zákonného zástupce dítěte. Dítě musí být starší jednoho roku. Souhlas rodičů není třeba, jestliže oni po dobu šesti měsíců soustavně neprojevovali o dítě zájem, tj. dítě nenavštěvovali a neplnili svou vyživovací povinnost, a ani jinak se nesnažili upravit si svoje životní podmínky tak aby mohli dostat dítě zpět do péče. Také není souhlas rodičů třeba v případě, že rodiče nebo matka dala souhlas k adopci již předem, či o dítě neprojeví žádný zájem do dvou měsíců jeho věku. U nás máme dva druhy osvojení. Osvojení zrušitelné nebo nezrušitelné. Osvojení zrušitelné soudem na

návrh osvojení či osvojitele, zde pak zanikají vzájemné vztahy a práva a znovu vznikají práva a povinnosti mezi dítětem a jeho původní biologickou rodinou. Osvojení nezrušitelné, zde má osvojenec zapsán v rodném listě osvojitele jako svého rodiče a toto osvojení již nelze zrušit za žádných okolností. Za psychologický limit se považuje dosažení školního věku dítěte a jako nevhodné pro adopci se jeví děti s mentálním postižením. Adopce u nás se řídí platnými právními zákony z. č. 94/1963 a z.č. 359/1999.

Zahraniční adopce

„Adopce mezinárodní je podle Haagské úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení a podle platné legislativy ČR (z.359/1999) možná jen u dětí, které nemohou být osvojeny nebo jinak vhodně umístěny v zemi původu. K osvojení do ciziny může být nabídnuto dítě jen právně volné, a to po uplynutí šesti měsíců od zařazení do evidence. U dětí se posuzuje úroveň duševního a tělesného vývoje, u žadatelů osobnostní charakteristika, psychický stav, zdravotní stav, předpoklady k výchově dítěte a motivace k osvojení. Teoreticky se nedávno otevřela možnost umístit do náhradních rodin romské děti, o které většinou není mezi pěstouny a adoptivními rodiči v ČR velký zájem.“³ Ještě na závěr tohoto teoretického vymezení si dovolím jednu citaci, která poukazuje na adopci ještě z trochu jiného úhlu pohledu. „Most adoption workers agree with this statement: adoption is a lifelong issue. In other words, adoption presents ongoing work for everyone concerned.“⁴ Také jinak, na adopci ať již domácí či zahraniční nelze nahlížet jako na uzavřený proces. Tím, že dojde k adopci a dítě najde své nové rodiče, celá věc nekončí, ale pouze se začne rozvíjet v jiné rovině a začnou se řešit problémy z jiných oblastí. V České republice je také zachováváno pravidlo subsidiarity, které říká, že k zahraniční adopci jsou pouze vhodné děti, které nemohou najít svou adoptivní rodinu ve své rodné zemi. Pro právně volné děti je vhodná rodina vyhledávána po dobu šesti měsíců a teprve posléze je dítě uvolněno k zahraniční adopci, tedy je zařazeno do databáze dětí k této adopci určených. Česká republika není vhodná hostitelská země, a proto je možné provádět osvojení pouze z České republiky, do České republiky to není legální cestou možné. Náš stát ratifikoval „Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení“ která byla vydána v roce 1993. Na základě této smlouvy spolupracuje 57 států z celého světa. (HCCH, 3. 11. 2010)

³ MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, 1.vyd., Praha, Portál s.r.o., 2003, str. 287

⁴ MOE, Barbara, A. *Adoption: a reference handbook*. 2nd edition. California

2.2 Zahraniční adopce - etický problém?

V celkem nedávné době proběhla tiskem a médií zpráva o ničivém zemětřesení na Haiti. Haiti je ekonomicky velmi chudá země, přičemž polovinu obyvatel tvoří děti. Před samotným zemětřesením zde bylo oficiálně evidováno kolem 380 tisíc sirotků. Jako následek zemětřesení se jejich počet několikanásobně zvýšil. Čísla jsou to děsivá, zejména uvědomíme-li si stav země a její schopnost se o sirotky postarat. Na druhou stranu jsou zde tisíce rodičů v jiných zemích, kteří nemohou mít vlastní děti a kteří by si velice rádi sirotka z takovéto země osvojili. Ani u nás to není jiné. Nicméně pro české rodiče toto není možné, protože Česká republika není vhodná hostitelská země a proto není možné provádět osvojení dětí ze zahraničí do České republiky. Nabízí se otázka, proč toto ve své práci zmiňuji a jaký je zde etický problém?

Náš zákon přesně stanoví podmínky za jakých je možné dítě osvojit, stejně tak jako práva a povinnosti biologických rodičů. Také jinak pokud biologičtí rodiče neprojevují o dítě soustavný zájem nejméně po dobu šesti měsíců, dítě pravidelně nenavštěvují, neplní pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevují snahu upravit si v mezích svých možností své rodinné a sociální poměry tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě, dítě se stává tzv. právně volné a je možno jej adoptovat. Doba těsně po narození dítěte je velmi důležitá pro vytvoření si vztahu dítěte s matkou, doba poté je stejně důležitá pro rozvoj vztahů maminky s miminkem. V případě, že se dítě po porodu nedostane ke své rodině, ať již biologické či jiné, ale do kojeneckého ústavu může toto způsobit vážné psychické problémy. „Od prenatálního období dítě interaguje se svým prostředím. Negativní vlivy představují frustrace v uspokojování potřeb, od biologické až k potřebám bezpečí a mezilidské vztahovosti. Dítě se vyvíjí v krocích, fázích, kdy dozrávají společně jeho kognitivně-emoční a sociálně-postojové vlastnosti a schopnosti. Rodina je sociálním prostředím, kde během přirozeného vývoje dítěte a jeho maturace dochází k interiorizaci hodnot, které dítě v rodinném klimatu zažívá. To, jak dítě rodina přijímá, jak je vnímá, je modelem toho, jak dítě sebe samo začne hodnotit. Je to řetězec křehkých interakcí a úkolů separace a individualizace.“⁵

Prvním vývojovým tématem, je důvěra. V nejranějším stadiu, si dítě osvojuje a to obrazně i doslova v mateřské náruči základní důvěru. Nevybudoje-li si dítě tuto důvěru a pocit jistoty, je na celý život ohroženo duševními poruchami. V případě, bude-li deprivace příliš silná, může být také ohrožen i tělesný vývoj dítěte. Toto ohrožení hrozí všem dětem bez ohledu na

⁵ PEŠATOVÁ, I., *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*, Technická univerzita v Liberci, Liberec, 2007

to, v které zemi se narodily či vyrůstají. V případě Haiti jde navíc o holé přežití, o splnění základních potřeb dítěte jako je jídlo, voda a základní lékařská péče. To samozřejmě vyvolává pocity jak takovým dětem pomoci. První myšlenka, která každého jistě napadne je co nejrychleji je ze země odvézt a vytvořit jim jiný, lepší domov. (K tomu mimochodem také na Haiti došlo. Země jako Francie nebo USA se postarali o urychlené převozy dětí z postižené země). Velkou, důležitou roli zde hrají emoce. Je samozřejmé, že v momentě, kdy svět obletí obrázky hladových a strádajících dětí všichni je chtějí, všichni chtějí pomáhat či jinak se o děti postarat.

V naší republice má na starost vše ohledně zahraničních adopcí a zákonů tomu příslušejících Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, se sídlem v Brně a v čele s jeho ředitelem Zdeňkem Kapitánem. V souvislosti s neštěstím na Haiti se zvedla poměrně veliká vlna solidarity a zároveň nevole a úřadu byla vyčítána složitost celého procesu zahraniční adopce a také to, proč není Česká republika vhodná hostitelská země. Bylo navrhováno zejména jakési zjednodušení pravidel, tak aby hlavně ve výjimečných situacích, mohlo být potřebným dětem pomáháno co nejrychleji. Až potud se domnívám je situace laikovi, či nezúčastněné osobě jasná. A také v tento moment vyvstává onen problém. V Haagské úmluvě o osvojení dětí se říká, že „ mezinárodní osvojení může poskytnout výhody trvalé rodiny dítěti, pro něž nemůže být nalezena vhodná rodina ve státě jeho původu“⁶ ale zároveň že „ každý stát by měl přednostně přijímat opatření umožňující dítěti vyrůstat v péči své původní rodiny“⁷. Proto je velmi důležité, aby byly provedeny důkladné testy na obou stranách, tedy jak osvojenců, tak i osvojitelů. V případě živelných pohrom je velmi důležité ověřit, zda dítě skutečně má či nemá nějaké další příbuzné a proto není možné, zejména v zájmu dítěte jednat ukvapeně a rychle. A z dokumentu je také zřejmé, že pro každé dítě je nejlepší aby vyrůstalo ve své vlastní zemi, v zemi kde má své kulturní kořeny, sociální zázemí v zemi z které pochází jeho rodina. Etická otázka je tedy jasná. Co je pro dítě lepší? Zvýšit jeho šance na přežití i za cenu toho, že bude odvezeno ze své země či spoléhat na to, že se dítě v novém domově dobře a bez následků adaptuje a raději je v zájmu jeho přežití a dalšího rozvoje uvolnit k zahraniční adopci? Odpovědi nejsou jednoznačné ani jednoduché. Odpovědi na tyto otázky závisí na mnoha faktorech, jako je např. věk dítěte apod. Cílem a smyslem méj práce je pokud možno na tyto otázky odpovědět a stanovit také skupinu dětí, které jsou k zahraniční adopci co nejvhodnější. Myslím tím tedy děti, které jsou nejvhodnější adepti na zahraniční adopci u nás v České republice.

⁶ Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, *Sbírka mezinárodních smluv č. 43/2000, 2000*

⁷ Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, *Sbírka mezinárodních smluv č. 43/2000, 2000*

2.3 Zákony a uplatňovaná legislativa

V této kapitole bych chtěla podat ucelený přehled zákonů a používané legislativy v případě zahraničních adopcí. Domnívám se, že právní oblast je velmi důležitá, protože se nejedná „pouze“ o adopci ale po splnění všech zákonných náležitostí dítě nezmění pouze rodiče ale také svou vlast, zemi, občanství. A to i přesto „že domov dnešních dětí je předznamenán v domovu jejich rodičů, přesněji řečeno, jejich dospělých vychovatelů, „jejich lidí“, protože to nemusí být jen vlastní biologičtí rodiče, ale ti kdo s dětmi skutečně žijí, mají je rádi, patří k nim a vytvářejí jim domov. Je to jakási sociální dědičnost. Ne tedy přenos podmíněný geneticky, ale přenos postojů, zaměření, potřeb, zkrátka toho, co chceme a očekáváme od života a k čemu své snažení zaměřujeme.“⁸

Zákon č. 94/1963 Sb.

Zákon o rodině, zejména pak hlava *čtvrtá* § 63 až 72, 74 až 76 osvojení a nezrušitelné osvojení.

§63 – jaký poměr vzniká mezi osvojencem a osvojitelem a kdo o osvojení rozhoduje

§64 – kdo může být osvojitel

§65 – mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, osvojit lze pouze dítě nezletilé

§66 – pravidla osvojení manželů

§67 – kdo dává souhlas s osvojením

§68 – kdy není třeba souhlasu rodičů, jako zákonných zástupců dítěte

§69 – co musí být splněno před rozhodnutím soudu o osvojení

§70 – povinnost soudu zjistit na základě lékařských zpráv zdravotní stav jak osvojence, tak i osvojitele

§71 – osvojenec bude mít příjmení osvojitele

§72 – zánik práv mezi osvojencem a jeho původní rodinou

§74 – co je nezrušitelné osvojení

§75 – osvojit lze jen nezletilého staršího jednoho roku

§76 – opětovné osvojení

Zákon č. 359/1999 Sb.

Zákon o sociálně právní ochraně dětí, zejména pak *část druhá* §5 a 6:

§5 – hlavním hlediskem sociálně právní ochrany dětí je jejich blaho a prospěch.

§6 – sociálně právní ochrana dětí sleduje zejména děti, jejichž rodiče zemřeli nebo neplní dostatečně své rodičovské povinnosti nebo zneužívají či nevykonávají práva plynoucí jim z rodičovské zodpovědnosti.

Hlava třetí §19: tento paragraf stanoví, komu příslušný okresní úřad může svěřit dítě do péče, v našem případě je zejména nutný odstavec 2, který říká, že „Úřad rozhoduje o svěření dítěte

⁸ MATEJČEK, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, 1.vyd., Praha, Portál s.r.o., 1994

do péče budoucích osvojitelů, jde-li o osvojení dítěte do ciziny nebo z ciziny.⁹, myslíme tím Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně.

Hlava čtvrtá §20 až 22 a 24, 25 a 27:

§20 – zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, zejména tedy, že zprostředkování osvojení dětí z České republiky, zprostředkuje a zajišťuje Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.

§21 – postup okresního úřadu při zprostředkování osvojení a pěstounské péče, zejména tedy jakou spisovou dokumentaci okresní úřad vede jednak o dítěti a jednak o žadateli.

§22 – postup ministerstva při zprostředkování osvojení a pěstounské péče, zejména tedy jakou spisovou dokumentaci vede ministerstvo jednak o dítěti jednak o žadateli. V případě, že se nepodaří dítě umístit v zákonem stanovené lhůtě, je zařazeno do evidence dětí, kterou vede Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí a dítě je zařazeno do evidence pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině.

§24 – zařazení či vyřazení dítěte nebo žadatele z evidence a vzájemná informovanost jednotlivých úřadů.

§25 – zprostředkování osvojení úřadem, tedy osvojení dětí do ciziny, vedení evidence o dětech a žadatelích, even. jejich vyřazení.

§27 – odborné posuzování pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče tedy „u dětí se posuzuje úroveň tělesného a duševního vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků, vyjadřuje se k vhodnosti náhradní rodinné péče a jejích forem. U žadatelů posuzuje charakteristiku osobnosti, psychický stav, předpoklady vychovávat dítě, motivaci, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo o jeho svěření do pěstounské péče, stabilitu manželského vztahu a prostředí v rodině, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěření do pěstounské péče.“¹⁰

Hlava sedmá §35: sociálně právní ochrana ve vztahu k cizině, kde je stanoveno, o jaké děti se jedná a jaká jsou práva a povinnosti Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí.

Toto je výpis základní legislativy a právních norem, které jsou při mezinárodní adopci u nás běžně používány. Mezinárodní adopce je u nás poměrně „mladá“, je to věc, která je realizována od roku 2000. V současné době nejsou k dispozici ještě mnohá data a to vzhledem k obvyklému věku osvojovaných dětí (do dvou, tří let věku dítěte). Nicméně zde určitě

⁹ Zákon ze dne 9. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1999, ročník 1999, částka 111, 359,

¹⁰ Zákon ze dne 9. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1999, ročník 1999, částka 111, 359,

můžeme pozorovat určitý posun kupředu, jakýsi vývoj v legislativě, zejména právě možnosti vzniku zahraniční adopce a její realizace. Mezinárodní osvojení je velmi složitý formální proces, jehož cílem je sledování a hájení těch nejlepších zájmů dítěte. Přesto, že pro dítě je nejlepší jeho vlastní rodina či vlast, stává se, že dítě, zejména odlišné kultury, nemůže najít své místo na zemi, a podaří se mu to až pomocí právě mezinárodní adopce. Nicméně „v současné době probíhá zprostředkování mezinárodního osvojení pouze v případě žadatelů o osvojení českých dětí z ciziny a jeden případ českých žadatelů o osvojení dítěte ze Slovenska“¹¹ to znamená, že mezinárodní adopce směrem do České republiky není možná. Česká republika aktuálně není vhodná hostitelská země, a proto oficiální zákonnou cestou nelze osvojit dítě z jiné země. Vzhledem k dalšímu vývoji by bylo tedy vhodné, aby pro občany České republiky bylo možné žádat o adopci i z jiných dalších zemí. Toto ovšem není pouze problém našeho státu, ale je nutná úprava legislativy na mezinárodní úrovni. Konkrétní podmínky se liší v závislosti na právních úpravách a na situaci ve státech, které na mezinárodním osvojení spolupracují. Jak jsem již uvedla ve své úvodní části, problémem mohou být také velké emoce, které v této oblasti hrají nemalou roli. Jako příklad jsem uvedla tristní situaci, která nastala na Haiti. Ředitel Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, byl označován za „nelidu“, který s potřebnými necítí a on se naopak snažil vysvětlovat proces, který celé osvojení provází a který je nesmírně složitý a sleduje zejména blaho a prospěch dítěte. Dnes po několika měsících se situace na Haiti nelepší, naopak vypukla zde epidemie cholery. Cholera se objevila ve druhé polovině října a vyžádala si stovky obětí. Největší obavy jsou z rozšíření nákazy do přeplněných táborů, které vznikly po lednovém zemětřesení a ve kterých stále přežívají tisíce lidí v provizorních podmínkách. Zde tedy existuje reálné nebezpečí nákazy pro děti a mnoho dětí zde přišlo a může přijít o život. Zde je na místě právě otázka možnosti jakéhosi zrychleného řízení, které by pracovalo ve prospěch ohroženého dítěte a pro jeho blaho. Možná by se nemuselo jednat o osvojení nezrušitelné, pouze o jakousi pěstounskou péči pro děti z ohrožených oblastí. Troufám si říci, že takových oblastí přibývá ať již v souvislosti s přírodními katastrofami nebo válkou, a jistě by taková pomoc našla své uplatnění.

V další kapitole bych se ráda zabývala právními dokumenty vydanými Evropskou unií, zejména tedy:

Evropská úmluva o právech dítěte, která byla jménem České republiky podepsána ve Štrasburku 26. dubna 2000.

¹¹ Mezinárodní osvojení. In *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně* [online]. 2010, 22. 11. 2010 [cit. 2010-11-22].

Evropská úmluva o osvojení dětí, která byla jménem České republiky podepsána ve Štrasburku dne 15. prosince 1999.

2.4 Evropská úmluva o výkonu práv dítěte

25. ledna 1996 byla ve Štrasburku přijata Evropská úmluva o právech dítěte, kterou Česká republika podepsala 26. dubna 2000. Cílem této úmluvy je chránit a podporovat nejlepší zájmy dítěte. Obsahuje řadu procesních opatření, která mají zajistit, dodržování práv dětí a také zabezpečit to, aby děti mohli být přímo nebo prostřednictvím jiných osob informovány o soudních řízeních, která se jich týkají. Domnívám se, že toto právo je nejvíce důležité a nejvíce využitelné zejména v případě kdy se jedná o rozvod a následné svěřením dítěte do péče, tedy otázka výkonu a práva styku rodiče s dítětem. Určitě je to zákon, který je důležitý i v otázkách adopce, ať již „tuzemské“ či zahraniční. Nicméně, hlavní podmínkou pro použití této úmluvy je to, že dítě má dostatečnou schopnost chápat situaci (Evropská úmluva o právech dítěte, 2000).

V tomto případě by bylo dobré ujasnit si pojem, co znamená, že dítě má dostatečnou schopnost chápat situaci. „Jako schopnosti jsou označovány dispozice k činnostem, a to jak k těm, jimž se člověk teprve naučit může, tak k těm, které již umí“.¹² Každé dítě prochází určitými vývojovými fázemi, pro které je typické chování, vnímání, možnosti učit se věcem novým apod. Změny, které jsou typické pro jednotlivé fáze, jsou stabilní a nelze je libovolně měnit, navazují na sebe. Přejít mezi jednotlivými vývojovými fázemi neprobíhá vždy plynule, jedná se o individuální záležitost. Jako příklad můžeme uvést odpoutání batolete z vazby na matku, kterého není batole schopné, i když je to pro jeho další vývoj nutné a nezbytné. Proto dostatečná schopnost chápat situaci bude určitě podmíněna dosaženým věkem. Je jasné, že od narození do jednoho roku dítěte, kdy v této fázi dítě získává základní důvěru v okolní svět, nemůžeme hovořit o dostatečné možnosti chápat situaci. Nicméně v tomto věku je dítě pro adopci nejvhodnější. Od jednoho roku do tří let se jedná o fázi první emancipace, kdy se dítě osamostatňuje na různých úrovních. „Rozvíjí se uvědomění sama sebe, dítě prožívá první zkušenost se sebezpozováním a uvědomuje si hranice svých možností. Učí se pravidlům chování, která je třeba dodržovat, ale normy ještě nefungují bez vnější kontroly. Objevují se první náznaky vůle. Tato fáze je zaměřena na dosažení základní důvěry v sebe samu, ve své schopnosti.“¹³ Nicméně, přesto, že dítě již vnímá dobře své okolí, a dobře cítí, kdo to sním myslí dobře a kdo ne, a přestože získává jistou sebedůvěru

¹² MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, 1. vyd., Praha, Portál s.r.o., 2003, str. 287

¹³ VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*, 1. vyd., Liberec, Technická univerzita v Liberci, 2008, str. 124

domnívám se, že ani v tomto věkovém období nemůžeme hovořit o tom, že dítě dostatečně chápe vzniklou situaci. Opět se jedná o období, které je pro adopci nejvhodnější a zároveň je největší „poptávka“ po dětech tohoto věku. Další vývojová fáze trvá od tří do šesti let. Tato fáze je označována jako fáze iniciativy, aktivity „ která začíná být ve větší míře korigována společenskými normami, určujícími hodnotu dětského projevu. Pod vlivem výchovy se rozvíjejí základy svědomí a s nimi související pocit viny. Rozšiřují se kontakty s dalšími lidmi, především s lidmi mimo rodinu a s vrstevníky, dítě získává různé zkušenosti, které ovlivňují a rozvíjejí jeho sociální vstřícnost. V tomto období nedochází k zásadní proměně osobnosti.“¹⁴ Zde se domnívám, že od této fáze již můžeme hovořit o schopnosti dítěte uvědomovat si a chápat vzniklou situaci. Zde bych se již nebála dát dítěti prostor pro vyjádření jeho názoru či přání.

Evropská úmluva o právech dítěte se používá pro děti, které jsou mladší osmnácti let a zajišťuje dítěti právo dostávat příslušné informace, týkající se soudního řízení, možnost vyjádření vlastního názoru v tomto procesu a informace o možných důsledcích v případě, že k jeho názoru bude přihlédnuto a dojde k rozhodnutí. Dítě má právo požadovat pomoc pro něj vhodné osoby, která mu celou situaci objasní a pomůže mu vyjádřit jeho názor. Předpokládám, že dítě by mělo takovou osobu dobře znát a mělo by v ní mít dostatečnou důvěru. Ovšem je také důležité, aby ona osoba byla pokud možno objektivní. Jejím úkolem je poskytovat dítěti relevantní informace, vysvětlovat možné důsledky v případě, že by bylo názoru dítěte vyhověno a v neposlední řadě tedy zjišťovat názory dítěte. Soud v případech kdy rozhoduje o dítěti, musí posoudit, zda má dostatek informací, k tomu aby mohl rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte, dále zajistit aby dítě obdrželo všechny příslušné informace, vyjádřilo svůj názor a tím pádem vzít názor dítěte náležitě v úvahu. V těchto řízeních, musí soud konat rychle a to tak aby nedocházelo ke zbytečným průtahům. (Evropská úmluva o výkonu práv dětí, 2000)

Je dobře, že jsou v dnešní době přijímány takovéto úmluvy, protože až do doby celkem nedávné, názor dítěte, zejména mladšího dítěte nebyl pro soud a jeho účastníky relevantní. Situace byla chápána jako, že malé dítě, ale také většinou dítě až do věku patnácti let vlastně nemá právo do soudního řízení mluvit a jeho názor není nutný. Ale kdo jiný by měl v soudním procesu projevit více svůj názor, než dítě, kterého se to týká. Ono jediné má právo říci např., s kterým z rodičů by chtělo být. Víím, že se často hovoří o snadné

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*, 1.vyd., Liberec, Technická univerzita v Liberci, 2008, str. 124

manipulovatelnosti dětí, zejména ze strany rodičů, kde může docházet v extrémních případech až k psychickému týrání, nicméně to je právě úlohou soudu spravedlivě a objektivně posoudit situaci a zejména přihlédnout k názoru dítěte.

2.5 Evropská úmluva o osvojení dětí

Tato úmluva byla přijata ve Štrasburku 24. dubna 1967 a Českou republikou byla podepsána 15. prosince 1999. Cílem úmluvy je opět hájit co nejlepší zájmy dítěte a osvojení brát jako prostředek k zajištění stálého a harmonického domova dítěte. V této úmluvě je specifikováno kdo a za jakých podmínek se může stát osvojitelem a zároveň kdy, za jakých podmínek se dítě stává osvojencem. Součástí úmluvy jsou práva a povinnosti osvojitelů a práva osvojence. Tato úmluva vznikla z důvodu dosažení větší míry jednoty mezi jednotlivými členy, kteří dohodu podepsali, vzhledem k tomu, že institut osvojení existuje ve všech členských zemích Rady Evropy, nicméně existují jisté odlišnosti v pohledu na zásady, kterými by se mělo osvojení řídit a rozdíly v postupech a v jeho právních důsledcích. (Evropská úmluva o osvojení dětí, 1999)

Mezi základní pojmy, které se zde používají, patří označení „otec“ a „matka“, což jsou osoby, které jsou podle zákona rodiče dítěte. Kdo je tedy matka? Podle litery zákona, matka je žena, která dítě porodila. Jednoduché a jasné. Kdo je otec? To může být otázka poněkud složitější. Otcem dítěte je manžel matky dítěte. Existuje zde však popěrné právo. Jedná se o lhůtu šesti měsíců, která běží matce od doby narození dítěte a otcí od doby kdy se o narození dítěte dozvěděl. Popěrné právo platí i po dobu 180 dnů od rozvodu, po uplynutí této doby se lze obrátit na nejvyššího státního zástupce a požádat o otevření kauzy. V případě, že žena není provdaná, nebo v případě, kdy žena provdaná je, ale manžel není otcem, dítěte existuje také popěrná lhůta šesti měsíců. Vysvětlení pojmů jako je otec a matka je samozřejmě v oblasti adopce celkem důležitá, protože osvojení dítěte je možné pouze se souhlasem matky, a v případě, že je dítě manželského původu, i otce. Pouze v případě, že jsou rodiče zbaveni svých rodičovských práv, anebo k tomu dali souhlas, zastupuje dítě oprávněný orgán. Osvojení se týká dítěte, které ještě nedosáhlo věku 18 let. Osvojení je platné pouze v případě, kdy o tom rozhodne soudní nebo správní orgán.

Osvojit dítě si může osoba jediná, nebo dvě osoby žijící v manželském svazku, bez ohledu na to zda osvojují současně nebo následně. Počet dětí, jež si osvojitel může osvojit, není zákonem omezen. (Evropská úmluva o osvojení dětí, 1999) Člověk, který si chce osvojit dítě, musí dosáhnout minimální věkové hranice, tedy 21 let a nesmí být starší 35 let. U žadatele je v první řadě nutné provést šetření, které se týká „osobnosti, zdravotního stavu a prostředků

osvojitele, podrobností o jeho domově a domácnosti a o jeho způsobilosti k výchově dítěte, proč si osvojitel přeje dítě osvojit, v případě, že pouze jeden z obou manželů téhož manželství žádá o osvojení dítěte, proč se k žádosti nepřipojí i ten druhý, jak se osvojitel a dítě snášejí a po jakou dobu bylo dítě v jeho péči, osobnosti a zdravotního stavu dítěte, názoru na navrhované osvojení a náboženské přesvědčení osvojitele a dítěte, pokud je mají.“¹⁵Bezpochyby je velmi důležité, zejména v zájmu dítěte vědět, do jakého prostředí může být dítě svěřeno. „Mám za to, že všechny adoptované děti prožily psychickou bolest: buď na samém začátku, když se jich rodiče vzdali hned po narození, anebo při bolestném zneužívání a zanedbávání, které zažívaly jako starší. To, jak dítě na zraňování reaguje, je velmi individuální a těžko pochopitelné, některé děti zřejmě nejsou tak odolné jako jiné.“¹⁶ Proto je velmi důležité prostředí, do jakého je dítě svěřeno a zároveň charakter člověka, který má být budoucím opatrovníkem dítěte. To samé ale platí i opačným směrem, cílem šetření je také zjistit a předat co nejvíce skutečností a údajů o dítěti, které jsou také velmi důležité pro další rozvoj dítěte. Jedna z hlavních rad rodičům, kteří si domů přinesou osvojené dítě, zní „snažte se dozvědět se co nejvíce o sociální a klinické situaci svého dítěte v raném věku. Díky tomu vám pak třeba bude vaše dítě bližší, lépe se na něj naladíte a zorientujete se v jeho zkušenostech.“¹⁷

Dále se úmluva zabývá vztahy mezi osvojitelem a osvojencem, kdy jeden vůči druhému nabývá práva a povinnosti, jež mají otec či matka vůči dítěti narozenému v manželství anebo jež má dítě narozené v manželství vůči svému otci či matce. Po osvojení osvojenec získá příjmení svých osvojitelů a zároveň jsou přijata taková opatření, aby nebylo možné odhalit původní totožnost dítěte. Takové opatření je pochopitelné, zejména jako ochrana dítěte, neboť jistě není žádoucí, aby původní rodiče při změně svého názoru a zájmu měli možnost dítě a jeho současnou rodinu nějakým způsobem vyhledat. Dítě a jeho adoptivní rodiče obdrží výpis z matriky, který osvědčuje místo a datum narození, nikoliv však jiné údaje o původních rodičích dítěte. Musíme si uvědomit, že zejména v případě zahraniční adopce se jedná o adopci nezrušitelnou a dítě získává téměř kompletně novou identitu a novou domovinu. Další částí úmluvy je také dědické vyrovnání, pro které platí, že „v dědických záležitostech, v míře, v jaké dědické právo umožňuje dítěti narozenému v manželství podílet se na majetku jeho otce nebo matky, se bude k osvojení pro podobné účely přistupovat, jako by byl dítětem

¹⁵ Evropská úmluva o osvojení dětí, 2000, Sbíрка mezinárodních smluv

¹⁶ ARCHEROVÁ, C., *Dítě v náhradní rodině*, 1.vyd., Praha, Portál s.r.o., 2001, str. 119

¹⁷ ARCHEROVÁ, C., *Dítě v náhradní rodině*, 1.vyd., Praha, Portál s.r.o., 2001, str. 119

osvojitele narozeným v manželství.“¹⁸ Osvojené dítě tedy skutečně získává stejný status jako dítě, které se narodilo v manželství. Jak jsem již psala v úvodu této kapitoly, cílem úmluvy je jakési sjednocení určitých bodů týkajících se osvojení, tak aby byly platné a jednotné pro všechny státy Rady Evropy a bylo tím docíleno a zajištěno co největší blaho dítěte.

2.6 Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

Tato úmluva byla přijata v Haagu 29. května 1993 a jménem České republiky byla ratifikována 1. prosince 1999. Pro Českou republiku začala platit 1. Června 2000 a ústředním orgánem byl určen Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Cílem úmluvy je sledovat co nejlepší zájmy dítěte v případě jeho osvojení a respektovat základní práva dítěte v souladu s uznávaným mezinárodním právem, obecně jde o ochranu dítěte a vytvoření co nejlepších podmínek pro jeho další rozvoj. Dále jde o vytvoření funkční spolupráce mezi smluvními státy a to tak aby se co nejvíce předcházelo únosům, prodeji a černému obchodování s dětmi.(Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodní osvojení, 2000)

Úmluva se vztahuje pouze na osvojení, které vytváří trvalý vztah mezi rodiči a dětmi. V tomto případě tedy hovoříme o osvojení nezrušitelném. Český právní řád uznává dvě formy náhradní rodinné péče a to osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné. Osvojení zrušitelné v našich podmínkách znamená, že adoptivní rodiče dítěte se zapisují do rodného listu, ale ve výjimečných případech může soud toto rozhodnutí zrušit. Zrušitelné osvojení se využívá zejména u dětí mladších jednoho roku, protože osvojení nezrušitelné je možné pouze v případě dětí starších jednoho roku. Osvojení nezrušitelné, tedy to, o kterém hovoříme v případě zahraničních adopcí, znamená, že osvojitelé tedy rodiče se zapisují do rodného listu dítěte, dítě musí být starší jednoho roku a osvojení nelze za žádných okolností zrušit. Rodiče i děti k sobě získávají taková práva a povinnosti jako rodiče a děti biologičtí. Osvojení zrušitelné může být soudem změněno na osvojení nezrušitelné naopak toto, však nelze. Podle Úmluvy lze osvojení uskutečnit, pouze pokud orgány příslušného státu zjistily, že dítě je osvojitelné, tedy je zde „souhlas biologických rodičů nebo zákonného zástupce dítěte s osvojením. Souhlas rodičů není podle zákona podmínkou osvojení, pokud soud ve zvláštním řízení potvrdí dvouměsíční žádný zájem rodičů od narození dítěte nebo šestiměsíční opravdový nezájem rodičů“¹⁹Důležitou podmínkou je, že mezistátní osvojení je v nejlepším zájmu dítěte. V praxi to funguje tak, že právně volné dítě, kterému se nepodaří během šesti měsíců nalézt vhodnou rodinu v České republice, je zařazeno do evidence dětí vhodných pro adopci zahraniční. Také jinak prostřednictvím Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí

¹⁸ Evropská úmluva o osvojení dětí, 2000, Sbírka mezinárodních smluv

¹⁹ *Adopce.com : Projekt náhradní rodinné péče* [online]. 2010

v Brně možnost osvojení v cizině. Pokud by se našla pro dítě rodina v cizině a zároveň se podařilo nalézt rodinu v ČR, je upřednostňována naše rodina, neboť dle Úmluvy o právech dítěte má dítě přednostní právo žít v zemi svého původu. A dále nejlepší zájem dítěte je dán splněním určitých podmínek, které jsou v Úmluvě definovány. Zejména se jedná o to, že budoucí osvojitelé, instituce a orgány, kterých se adopce přímo dotýká, byli informováni o důsledcích adopce, hlavně tedy ukončení právního vztahu mezi dítětem a jeho původní rodinou. Dále tyto osoby a další zúčastnění musí k tomu dát svůj souhlas, písemně a bez úplaty, matka až po narození dítěte. Toto se pak týká také dítěte, jenom se zde musí přihlídnout k věku a zralosti dítěte. Je nutné, aby dítě bylo řádně informováno o důsledcích adopce, bylo přihlídnuto k názoru a k přání dítěte a pokud je to možné toto bylo zadokumentováno písemně. (Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 2000) Jak jsem již uvedla však výše, vzhledem k věku ve kterém obvykle k zahraničním adoptcím dochází, tak se nedomnívám, že poslední je výrazně aktuální, pravděpodobně se jedná o velmi výjimečné případy.

Celou Úmluvou se prolíná jedna důležitá věc, která je v současné době celkem aktuální. Jedná se o to že „ústřední orgány učiní přímo nebo prostřednictvím státních orgánů všechna potřebná opatření, aby předešly nepatřičným finančním nebo jiným ziskům v souvislosti s osvojením a bránily všem praktikám, které jsou v rozporu s cíli Úmluvy.“²⁰ Není totiž nic neobvyklého, že v současné době existují agentury, které jsou schopné za určitý finanční obnos zprostředkovat adopci dítěte. Ovšem vždy se nabízí otázka, nakolik jsou tyto firmy solidní a chtějí sledovat zájmy dětí a budoucích osvojitelů a nakolik v nich jde zejména o finanční prospěch. „Nikdo nesmí mít nepatřičný finanční nebo jiný zisk z činnosti týkající se mezinárodního osvojení.“²¹ Nicméně se domnívám, že v České republice mnoho takových agentur není a že u nás probíhají adopce v souladu s touto úmluvou.

Žádost o osvojení dítěte z jiného smluvního státu se podává ve státě, kde mají žadatelé své bydliště. V případě, že tedy orgány daného státu dojdou k přesvědčení, že dítě je osvojitelné, musí připravit zprávu, která se týká jeho původu, znalosti o jeho rodině, o zdravotním stavu, z jakých sociálních podmínek dítě pochází, rodinné poměry. Dále musí pečlivě zvážit dosavadní výchovu dítěte a jeho etnický, kulturní a náboženský původ, a to vše v souladu s nejlepšími zájmy dítěte. Tuto zprávu zašle orgánu přijímacího státu. Je zde zcela nutná podmínka, která se opět prolíná celou adoptcí a to je, že se nesmí prozradit identita biologických rodičů, otce i matky, dítěte. Je zcela pochopitelné, že budoucí osvojitelé

²⁰ Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 2000

²¹ Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 2000

nemohou a nebudou ve styku s biologickými rodiči dítěte nebo jinou osobou, která se o dítě starala. Po celou dobu zde hovoříme o osvojení nezrušitelném nikoliv o pěstounské péči, ve které za splnění určitých podmínek je možný styk dítěte s jeho původní rodinou a jeho pěstoun má naopak za povinnost být ve styku s původními rodiči, nebo osobou, která se o dítě starala. S tím souvisí, že příslušné orgány státu zajistí ochranu informací, které mají o původu dítěte, o jeho rodině, zejména tedy informace o jejich totožnosti, pokud nějaké jsou.

V případě, že dojde k tomu, že pobyt dítěte u budoucích osvojitelů není v jeho nejlepším zájmu, je potřeba aby smluvní stát zařídil odnětí dítěte těmto osvojitelům a poskytl mu vhodnou dočasnou péči a snažil se mu najít jinou vhodnou osvojitelskou rodinu. V krajním případě, lze dítě navrátit do jeho původní země. „Uznání osvojení může být, s přihlédnutím k nejlepšímu zájmu dítěte, ve smluvním státě zamítnuto, pouze pokud je osvojení ve zjevném rozporu s jeho veřejným pořádkem.“²² Jinak samozřejmě uznání osvojení znamená uznání příbuzenského svazku, tedy vztah mezi dítětem a jeho osvojiteli jako mezi dítětem a jeho rodiči. Tím vzniká rodičovská odpovědnost osvojitelů za dítě a zcela logicky dochází k ukončení jakýchkoliv pout mezi dítětem a jeho původními biologickými rodiči a rodinou.

Proces zahraniční adopce je velmi složitý, zejména proto, že kromě toho, že dítě získává novou rodinu, tak také získává novou identitu v jiném státě. Je velmi důležité, že existují úmluvy tohoto typu, protože sjednocují základní myšlenku a pravidla pro všechny zúčastněné státy. Hlavní úkolem a cílem celého procesu je tedy zejména sledování blaha a prospěchu dítěte, nalezení a vytvoření nové rodiny, ve které by mohlo fungovat a rozvíjet se.

2.7 Metodika osvojení

K 1. dubnu 2010 byla Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně vydána „kuchařka“, která nabízí podrobnější popis, co dělat v případě, že má člověk zájem o osvojení dítěte, jak takové osvojení probíhá, co je k němu potřeba a jak probíhá v době, kdy je již dítě svěřeno do péče nových rodičů. Jedná se o doporučení jak provádět zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny. Současně je tato metodika jakýmsi shrnutím celé mé teoretické části.

²² Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 2000

- **Možnost zprostředkování:**

Možnost zprostředkování osvojení dítěte do zahraničí má v naší republice pouze Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně. Zprostředkování osvojení může proběhnout pouze tehdy, je-li to v souladu s českými právními předpisy, to znamená že, rodiče dali souhlas s osvojením dítěte, rodiče jsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti, soud rozhodl o nezájmu rodičů, rodiče dítěte nejsou známy anebo dítě je osiřelé. V takovýchto případech hovoříme laicky, že dítě je „právně volné“. „Ačkoli náš právní řád nezná termín tzv. právně volné dítě, v laických i odborných kruzích se skloňuje se ve všech pádech. Jak již bylo řečeno, náš právní řád termín tzv. právně volné dítě nezná. Nicméně v praxi se tento pojem používá, což vede k řadě nesnází. Pod termínem tzv. právně volné dítě je tak nutné chápat dítě, jehož osvojení právní řád připouští. Nic více, nic méně. Jelikož rodinněprávní vztah tohoto dítěte k jeho rodičům zaniká až právní mocí rozsudku o osvojení, jde v podstatě o dítě, které tzv. statusově volné není, a které podle naší právní úpravy tzv. statusově volné býti nemůže. Ani jednostranným právním úkonem rodičů, ani smlouvou mezi rodiči a zájemci o osvojení totiž nemůže být dítě zbaveno své rodiny, rodičů, sourozenců. Dítěte se tak nelze platně právně vzdát, neboť práva a povinnosti vyplývající z rodičovského statusu jsou právy absolutními, nedisponovatelnými. O osvojení rozhoduje pouze soud. Osvojením se dítě dostává do nové, osvojitelské rodiny, která imituje rodinu přirozenou, což je podstatou osvojení úplného.“²³ Toliko právní rozbor termínu právně volné dítě. Tento rozbor mě zaujal, protože termín právně volné dítě je často používán a tímto rozbohem je poukázáno na to, že takový termín ve skutečnosti není správný, nicméně je pravda, že je zavedený v povědomí široké veřejnosti a všichni vědí, co to znamená. Proto se domnívám, že používání tohoto termínu není v rozporu se zákonem či dobrými mravy. Dále metodika uvádí, že věkový rozdíl mezi osvojencem a jeho osvojitelem musí být přiměřený, tedy takový jaký by byl mezi rodičem a dítětem. Jako poslední je v tomto bodě zmiňován princip subsidiarity. Tento pojem je v naší republice uplatňován teprve od doby relativně nedávné. „Princip subsidiarity je v moderních společnostech chápán jako princip spojující osobní odpovědnost se solidaritou. Subsidiarita vychází z přístupu k člověku jako individu s jedinečnými vlastnostmi, vůlí, schopnostmi, dispozicemi, atd., které je jedinec jaksi „povinen“-v mravním slova smyslu- využívat ku prospěchu a sociálnímu bezpečí svému a svých bližních. Přitom tyto jedinečné vlastnosti musí být společností chráněny, kultivovány a rozvíjeny, aby vše, co může jedinec na základě vynaložení vlastních sil učinit pro své sociální

²³ KRÁLÍČKOVÁ, Z., *Causa právně volné dítě*, Praha, 2010

bezpečí, také sám učinil. Žádoucí a mravné tedy je, aby každý nejprve pomohl sám sobě.“²⁴ Poslední věta jasně dokládá, že ale v případě zahraničních adopcí dětí, by takto tento princip nemohl fungovat. „Princip subsidiarity však současně respektuje fakt, že lidé nežijí v izolaci, neboť každý jedinec je vždy i součástí určitého celku. Lidé nutně vstupují do určitých vztahů a vazeb, stávají se na sobě vzájemně závislými a vytvářejí určitá užší či širší společenství (rodina, hospodářská a zájmová charitativní sdružení, kongregace, obce, apod.). Tato vzájemná závislost či existenční sepětí znamenají, že lidé mají vůči sobě i vzájemnou odpovědnost, že k sobě budou vzájemně solidární, a že tedy i v těchto společenství nastoupí akt vzájemné pomoci. Princip subsidiarity tedy zároveň zdůrazňuje význam a nutnost činnosti (akce) určitých společenství pro jištění sociálního bezpečí a zájem, či lépe povinnost státu takové aktivity podporovat.“²⁵ Toto se již domnívám lépe vystihuje princip subsidiarity mezinárodního osvojení. Pojem subsidiarita je odvozen z latiny a znamená poskytovat pomoc. V případě tedy, že stát není schopen nalézt pro dítě ve lhůtě šesti měsíců vhodné osvojitele ve vlastní zemi, je v nejlepším zájmu dítěte, snaha o nalezení vhodných osvojitelů v jiných zemích. Zde je poskytnuta pomoc jiných států, tím, že zařadí dítě do své databáze, kterou dají k dispozici lidem, kteří by si rádi osvojili dítě.

- **Žádost o zařazení do evidence žadatelů**

Žadatelé, kteří chtějí osvojit dítě, kontaktují přímo Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí a zašlou sem svoji žádost. Žádost musí obsahovat zákonem stanovené náležitosti a přílohy. Patří sem rodné listy žadatelů, doklady o jejich státním občanství, výpis z rejstříku trestů, zprávu o sociálním šetření, zprávu o posouzení osobnosti, zprávu o zdravotním stavu, doklad o zaměstnání, doklad o příjmech, souhlas žadatelů o tom, že u nich budou prováděny pravidelné kontroly, vyplněný dotazník, fotodokumentaci a schválení žádosti o osvojení, které vydává přijímací stát a, který musí výslovně určovat, že žadatelé jsou vhodní a způsobilí stát se osvojiteli. Veškeré tyto doklady jsou součástí spisu, který Úřad vede a celé jejich pořízení, co se týká finančních nákladů, si nesou žadatelé sami. Všechny tyto dokumenty musí být v českém jazyce, eventuálně musí být přiložen přesný, ověřený český překlad. V případě, že některé náležitosti chybí, Úřad řízení přeruší a vyzve účastníky k doložení dokladů, které chybí. Rozhodnutí o zařazení či nezařazení žadatelů do evidence se doručuje žadatelům prostřednictvím ústředního orgánu nebo pověřené organizace přijímacího státu.(Metodické

²⁴ KREBS, V., *Sociální politika*, 4.vyd., Praha, ASPI, a.s., 2007, s. 504

²⁵ KREBS, V., *Sociální politika*, 4.vyd., Praha, ASPI, a.s., 2007, s. 504

doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny, 2010) Přílohy, které jsou ve spisu, musí být pravidelně jednou do roka aktualizovány.

- **Evidence dětí vhodných pro zahraniční osvojení**

Úřad vede evidenci dětí, které jsou vhodné pro zahraniční osvojení. Každá spisová dokumentace musí obsahovat přehledný list dítěte, zprávu o sociální situaci dítěte, o jeho psychologickém vyšetření o jeho zdravotním stavu, kopii osvědčení o státním občanství, kopii rodného listu, fotografie a doklad prokazující osvojitelnost. Celou tuto evidenci primárně zpracovává sociální pracovník, který přichází s dítětem do styku v daném zařízení. Hlavně se jedná o děti s ústavních zařízení.

- **Matching**

Jedná se o spárování dítěte s vhodnými osvojiteli, které se provádí na základě dokumentace vedené o dítěti a na základě dokumentace, která je zaslána o vybraných žadatelích. Tyto návrhy jsou předkládány Poradnímu sboru Úřadu pro náhradní rodinnou péči. „O provedeném výběru informuje Úřad Ministerstvo práce a sociálních věcí a zasílá ústřednímu orgánu nebo pověřené organizaci přijímacího státu oznámení o výběru konkrétních žadatelů pro osvojení konkrétní dítě, tzv. matching letter. Ústřední orgán nebo pověřená organizace posoudí výběr provedený Úřadem.“²⁶ Součástí spárovacího dopisu je zpráva o zdravotním stavu dítěte, jeho psychologická zpráva, zpráva o sociální situaci, fotografie a důvod, na jehož základě je dítě osvojitelné. Je třeba si uvědomit, že velká část dětí, které jsou vhodné pro zahraniční adopci, pocházejí z neutěšených sociálních podmínek a velmi často není ani znám zdravotní stav matky nebo průběh těhotenství. Tyto děti se mohou narodit s celou řadou různých obtíží. Mezi časté problémy patří matka alkoholička. „Matkám alkoholičkám se rodí děti s tzv. fetálním alkoholovým syndromem: jde o děti s nízkou porodní váhou, nedonošené, somaticky malformované, s postižením rozumových schopností. Riziko postižení dítěte se udává u matek alkoholiček 30-50%.“²⁷ Je nutné, aby o všech těchto skutečnostech byli even. budoucí osvojitelé podrobně informováni a nic jim nebylo zatajeno. V případech, kdy je průběh těhotenství a osobnost matky neznáma je možné provést lékařské vyšetření, které vyloučí či potvrdí právě např. alkoholový fetální syndrom, či jiné.

²⁶ Metodické doporučení o zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, Brno, 2010, s. 8

²⁷ ŠVINGALOVÁ, D., *Úvod do teorie a praxe psychopedie*, 1.vyd., Liberec, Technická univerzita v Liberci, 2006, s. 141

- **Samotný průběh, první kroky**

V případě, že jsou tedy budoucí osvojitelé o svém kroku rozhodnutí, mají za sebou potřebná školení a kurzy a mají vybrané konkrétní dítě, sjedná jim Úřad po dohodě se zařízením, ve kterém se dítě nachází konkrétní datum návštěvy. Žadatelé nejprve přijedou do sídla Úřadu, kde je s nimi proveden rozhovor, jsou uvedeni do problematiky prvního styku s dítětem a je zde proveden vstupní pohovor s psychologem. V případě, že jsou schopni se domluvit plynně anglicky, není potřeba tlumočnick, v případě, že ne mají k dispozici tlumočnicka. Poté následuje první návštěva v zařízení, kde se dítě nachází, u které je přítomen tlumočnick, psycholog a odborný personál daného zařízení. Psycholog o tomto zpracovává zprávu. Dále budoucí osvojitelé zůstávají v zařízení dalších 7-10 dní. Zde dostávají dítě do své péče, může s nimi být na jednom pokoji, mohou si je brát na vycházky ven apod. Po určené lhůtě sedmi až deseti dnů, vypracovává psycholog další zprávu, zejména proto, aby mohlo být vyhodnoceno, zda je možné přistoupit k dalším administrativním krokům, což je zejména svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů. V případě, že všechny zprávy jsou pozitivní, je na žadatelích aby Úřadu sdělily, zda mají stále skutečně v úmyslu převzít dítě do péče s tím záměrem, že si ho v budoucnu osvojí.

- **Svěření dítěte do péče budoucím osvojitelům**

Žadatelé musí podat žádost o svěřením dítěte do své péče. Tato žádost musí být v češtině even. v českém překladu, a není nijak zpoplatněna. Úřad zahájí řízení ve věci svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů, zde je nutný souhlas přijímacího státu. Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče budoucím osvojitelům se doručuje opatrovníkovi dítěte a současně se zajišťuje vydání platného cestovního pasu. „Budoucí osvojitelé obdrží při převzetí dítěte v zařízení za přítomnosti tlumočnicka: originál rodného listu dítěte, propouštěcí zdravotní zprávu dítěte, průkaz zdravotní pojišťovny dítěte, očkovací průkaz dítěte, obsahující přehled očkování. Po převzetí dítěte budoucími osvojiteli zašle Úřad ústřednímu orgánu nebo pověřené organizaci přijímacího státu: osvědčení o souhlasu s mezinárodním osvojením, kopii osvědčení o státním občanství dítěte (na vyžádání), kopii dokladu, na základě kterého je dítě osvojitelné (na vyžádání).“²⁸ Všechny náklady spojené s pořízením těchto dokladů a spojené s tlumočením si hradí žadatelé sami.

- **Možné komplikace**

Určitě může nastat situace, která není příznivá jak pro dítě, tak pro budoucí osvojitele. Je nutné si uvědomit, že byt' osvojitelé přijíždějí s nejlepšími úmysly a s cílem odvézt si domů

²⁸ Metodické doporučení o zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, Brno, 2010, s. 8

nového člena rodiny, že dítě znají pouze ze zpráv, které jsou jim předloženy a z fotografií. Určitě není zájmem organizace či zařízení, která má dítě v péči mu nějak vylepšovat jeho osobní profil, či zatajovat jiné skutečnosti ale přesto pohled budoucích osvojitelů a současných vychovatelů dítěte může být odlišný. V případě nějaké nezdaru je tedy kontaktován psycholog Úřadu, který se domluví se zařízením, zda je jeho návštěva nutná či nikoliv, zda zařízení je schopno situaci zvládnout samo. V případě, že je návštěva nutná tak za přítomnosti tlumočníka proběhne podrobný rozhovor mezi psychologem a osvojiteli a zaměstnanci zařízení. V návaznosti na zjištěné skutečnosti může psycholog doporučit nějaká nová opatření, která pomohou situaci zlepšit nebo naopak navrhnout ukončení celé akce, protože zlepšení situace je málo reálné, a protože žadatelé si osvojení rozmysleli. V tomto případě psycholog musí informovat Úřad a žadatelé musí dát svůj souhlas s ukončením akce. Dále Úřad informuje přijímací stát a psycholog musí vypracovat podrobnou zprávu z celého procesu, který je později součástí spisu.

- **Následná informovanost mezi státy**

V případě, že celá interakce proběhne v pořádku, žadatelé tedy budoucí osvojitelé si odvázejí dítě domů, do své země. Přijímací stát je povinen později zasílat tzv. „follow-up reports“. Tyto reporty provádí v dané zemi pověřený pracovník, většinou sociální pracovnice, která je povinna informovat o tom co se v rodině děje, jak dítě přijímá své budoucí rodiče, jak dítě reaguje na okolí, děti na nové prostředí apod. Součástí zprávy jsou i fotografie, kde je dítě zachyceno ve svém novém prostředí, s rodiči, kamarády apod. První zpráva se vypracovává po 1 měsíci a dále následují lhůty po 3,6,9 a 12 měsících poté po 18, 24, 36 a 48 měsících. Tyto zprávy s překladem do českého jazyka jsou zasílány na Úřad. V případě, že by sociální pracovník přišel na to, že něco není v pořádku, někde není sledováno blaho dítěte, musí o tom neprodleně informovat a podniknout kroky, které dítě nějakým způsobem ochrání. Po šesti měsících a nejméně třech provedených zprávách mohou žadatelé požádat o vydání souhlasu s osvojením dítěte do ciziny. V případě, že dojde k osvojení, přijímací stát musí vyrozumět stát původní a potvrdit, že k osvojení došlo v souladu s Haagskou úmluvou. (metodické doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny, 2010). Osvojením celá akce končí a my můžeme pouze doufat a přát si, že dítě našlo svůj nový domov, novou rodinu a své místo na zemi i když to není zrovna jeho rodná zem.

3 Praktická část

3.1 Kazuistika jedince vhodného pro zahraniční osvojení

Teoretické vymezení

Anamnéza je jedna z metod, kterou používá sociální pracovník ke zjištění co nejvíce dat a informací o klientovi. Ty potřebuje k tomu, aby mohl klientovi co nejvíce porozumět a tím mohl svou pomoc nastavit tak aby byla co nejvíce účinná, v případě zahraničních adopcí, a nejen jich, zejména k tomu aby byli pro klienta, v tomto případě dítě vhodné k osvojení, vybráni co nejvhodnější žadatelé o osvojení a aby tak mohl do budoucna vzniknout plnohodnotný svazek. K získání co nejvíce pravdivých dat je nutné pečlivé a podrobné prostudování dostupné dokumentace jak o osvojitelích, tak o osvojenci. Anamnestická data se nejčastěji získávají pomocí rozhovoru s klientem ať je to formou uzavřených otázek, či prostého vypovídání se. V případě malých dětí nelze nic jiného než se spolehnout na již výše zmiňované studium dokumentace, even. rozhovor s pečovatelkami, které se o něho starají. Důležité jsou také zdravotní zprávy a vyjádření ošetřujícího lékaře, pediatra. Anamnéze jako taková je pro sociálního pracovníka důležitým zdrojem informací o klientovi a to nejen o jeho aktuálním stavu ale také o věcech předcházejících, eventuelně o společnosti, ve které se klient nachází či nacházel. „Anamnéze je popis vývoje jedince od početí do současnosti. Jde o diagnostickou klinickou metodu, prostřednictvím níž jsou shromažďovány a analyzovány podstatné údaje a okolnosti o jedinci. Obvykle se rozlišuje anamnéza osobní a rodinná.“²⁹

Podstatou anamnézy je zjištění základních údajů o klientovi, pomocí kterých lze určit diagnózu a také správně nastavit účinnou pomoc. Používá se v mnoha různých oborech jako je např. lékařství, pedagogika zejména tedy speciální pedagogika, sociální práce či psychologie ale u každého oboru má z pochopitelných důvodů poněkud jiné zaměření.

Podle způsobu získávání informací rozlišujeme autoanamnézu a heteroanamnézu. Autoanamnéza je sestavována na základě skutečností uvedených klientem, heteroanamnéza jsou údaje, které nám o klientovi sdělí někdo jiný, např. jeho rodina.

V anamnéze použitá data rozlišujeme na tvrdá a měkká data. Tvrdá data jsou data objektivní, snadno ověřitelná a zjistitelná. Sem patří např. datum narození, porodní váha a míra nebo lékařská zjištění. Měkká data jsou data subjektivní, data, která nám sdělí sám klient nebo lidé z jeho okolí. „Jde o data, která jsou zatížena vždy jistou mírou subjektivity.“³⁰

²⁹ PEŠATOVÁ, I., ŠVINGALOVÁ, D., *Metodika závěrečné práce pro sociální pracovníky*, 2.vyd., Liberec, 2005

³⁰ ŠVINGALOVÁ, D., *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*, 1.vyd., Liberec, 2004

K získávání údajů pro anamnézu se využívají různé psychodiagnostické metody, v našem případě se jedná zejména studium materiálů dostupných o osvojenci a budoucích osvojitelích a rozhovory s ošetřovatelkami. V případě získávání anamnestických údajů se musíme řídit několika pravidly a to „zachování důvěry klienta, adekvátní interpersonální kontakt, zaručení diskrétnosti informací, nepřítomnost dalších osob a schopnost porozumění pro problémy vyšetřované osoby. Také registrujeme a analyzujeme i neverbální doprovod výpovědi.“³¹

Osobní anamnéze

Heteroanamnéza- získaná studiem dokumentů a zdravotní dokumentace jedince

- Chlapec, narozen 16. 2. 2008 v České Lípě
- Matka nenavštěvovala těhotenskou poradnu
- Gravidita v pořadí druhá, druhý porod spontánně záhlavím, plodová voda zkalená, páchnoucí
- Porodní hmotnost 2970g, délka 49cm, Apgarovo skóre 5-8-10
- Dítě odsáto, inhalace, stimulace, v 10min již stabilizovaný, orientační neurologický nález v normě
- Bez znatelných vývojových vad a porodních traumatismů, akce srdeční pravidelná
- V krvi zánětlivé markery, ihned nasazena ATB, postupně pokles zánětlivých parametrů
- Dítě nekojeno, přeléčeno na adnatní infekci
- Matka opustila porodnici s tím, že dává dítě k adopci
- Po vyléčení infekce na základě usnesení okresního soudu v Liberci dítě přeloženo do kojeneckého ústavu v Liberci, zde přijat 26. 2. 2008
- Strava Nutrilon, prospívá
- V průběhu pobytu v kojeneckém ústavu jsou pozorovány záškuby končetin, toto odeznělo po provedené terapii
- Matka se o dítě v kojeneckém ústavu nezajímá
- 29. 7. 2008 přijat do dětského centra Sluníčko, zde se zadaptoval během dvou týdnů
- Pro chlapce byli vybráni žadatelé z Dánska. Manželé byli na základě Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně zařazeni do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli

³¹ ŠVINGALOVÁ, D., *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*, 1.vyd., Liberec, 2004

Rodinná anamnéza

Heteroanamnéza- získaná studiem dokumentů a zdravotní dokumentace jedince, písemná vyjádření sociální pracovnice

- Matka ročník narození 1989, svobodná, absolventka zvláštní školy
- Otec neznámý
- Sourozenci snad jeden, nejsou známy žádné informace
- Rodina matky je sociálně slabá, nad výchovou matky byl stanoven dohled. Rodina často žila na hranici hygienické únosnosti
- Matka má ještě nezletilou polorodou sestru a zletilou polorodou sestru, která byla vzhledem k mentálnímu postižení zbavena způsobilosti k právním úkonům
- Zdravotní stav rodičů matky není znám
- Matka je asi 165cm vysoká, silnější postavy, má tmavé vlasy, tmavé oči, světlejší pleť, pravděpodobně romského etnika. V kolektivu je klidná, tichá, společenská
- Matka při porodu HBsAg. Pozitivní

Vývoj dítěte před osvojením

26. 8. 2008

Chlapec byl přijat do kojeneckého ústavu v Liberci z dětského oddělení krajské nemocnice v Liberci. Jedná se drobného novorozence, kůže čistá, snědá. Fyziologický nález na srdci i plicích, pupek zhojen, svalový tonus přiměřený. Matka zanechala chlapce v porodnici s tím, že ho dává k adopci, o jeho další péči nemá zájem a ani další zájem neprojevila. V průběhu pobytu v kojeneckém ústavu časté ublinkávání a dále ve věku kolem šesti týdnů drobné záškuby končetin. Po provedené terapii toto odeznívá. Psychomotorický vývoj je v normě, chlapec je čilý a kontaktní.

22. 4. 2009

Chlapec je sledován v několika oblastech, které jsou důležité pro jeho zdárný vývoj a vývin.

Hrubá motorika- asi čtrnáct dní samostatně chodí, jeho chůze je zatím nejistá, preferuje lezení. Samostatně sedí, sám se i posadí, nábytek obchází s držením. Hru s míčem zatím nechápe, ale míč hodí. Mentální věk 12měsíců.

Jemná motorika- Do ruky bere předkládané hračky, špetkový úchyt. Vyndává kostky z hrníčku, umí si přitáhnout hračku na provázku. Mentální věk 10 měsíců.

Řeč- Aktivně žvatlá, napodobuje citoslovce. Na jméno nereaguje, rozumí jednoduchým pokynům doprovázených gestikulací. Mentální věk 9 měsíců.

Sociální chování- Zvládá jednoduché slovní hříčky jako je paci-paci apod., reaguje na škádlení. Hraje si sám, je pohodový, bezkonfliktní. Mentální věk 10 měsíců.

Sebeobsluha- Chlapec je krmen lžičkou, sám pije z lahve, kterou si umí přidržet, ale tuhou stravu přijímá špatně. Mentální věk 10 měsíců.

Adaptivní chování- Chlapec si samostatně umí hrát s hračkami, nemá preference a nepozná geometrické tvary. Jinak je aktivní, zvědavý má zájem o nabízené hračky. Mentální věk 10 měsíců.

„ Z hlediska pedagogického, resp. psychopedického, je podstatný nejen stupeň mentální retardace vyjádřený kvantitativně ve formě IQ ale především tzv. mentální věk. Jde o věk, který je nejčastěji naměřen v inteligenčních testech. Mentální věk udává úroveň mentálních schopností odpovídajících danému věku chronologickému. Mentální věk je vždy u mentálně retardovaných jedinců nižší než věk chronologický neboli fyzický. Úroveň mentálního věku má význam především u dětí při jejich vzdělávání. Mentální věk poskytuje cennou informaci, na jaké vývojové úrovni by se mělo s daným dítětem pracovat.“³²

Závěrem své zprávy psycholog uvádí, že chlapec je v ústavní péči a jeho celkový vývoj je poměrně vyrovnaný. Aktuální rozvoj kognitivních schopností, jemné motoriky, adaptivního chování a řeči odpovídá mentálnímu věku jedenácti měsíců, což znamená, že chlapec je v hraničním pásmu hlubokého podprůměru.

Ovšem zde se domnívám, že v chlapcově případě dochází ke kombinaci snížení rozumových schopností dítěte, které vzniklo na základě tzv. polygenní dědičnosti a to, že dítě vyrůstá v ústavu, kde nemá takovou individuální péči, jaká by mu byla poskytována ve funkční rodině.

15.7 2009

Hrubá motorika- Chlapec zvládá samostatnou chůzi, jistě i po nerovném terénu. V hrubé motorice je šikovný.

Jemná motorika- Při výchovných zaměstnáních je zbrklý, rychlý a pozornost udrží pouze velmi krátkou dobu. Jemná motorika je opožděna.

Řeč- jeho řečové schopnosti se příliš nezměnily, řeč je opožděná.

³² ŠVINGALOVÁ, D., *Úvod do teorie a praxe psychopedie*, 1.vyd., Liberec, 2006

Sociální chování- Chlapec je převážně dobře naladěný, v dětském kolektivu je přátelský, hravý, vstřícný ke spolupráci.

Sebeobsluha- Stále je krmen lžičkou, u jídla hodně sliní, tekutiny přijímá z lahve, kterou si drží sám.

V měsíci červenci roku 2009 chlapec vážil 9400g a trpěl opakovanými záněty horních cest dýchacích.

5. 11. 2009

Hrubá motorika- Chlapec samostatně chodí, v chůzi si je jistý. Na vycházky jezdí raději v kočárku, do schodů a ze schodů chodí s držením. Hru s míčem již chápe, míč hází a kutálí. Mentální věk 12 měsíců.

Jemná motorika- Chlapec na požádání bere a ukazuje hračky, má špetkový úchop. Kostky je schopen dávat na sebe a stavět „komín“. Mentální věk 12 měsíců.

Řeč- Aktivně žvatlá, ale slova nevyslovuje. Na svoje jméno stále nereaguje, ale rozumí jednoduchým pokynům jako je papat nebo hajat. Mentální věk 9 měsíců.

Sociální chování- Mezi dětmi je bezkonfliktní, hraje si sám, převládá dobrá nálada. Mentální věk 10 měsíců.

Sebeobsluha- Chlapec je krmen lžičkou, dokáže již jíst i kouskovitou stravu. Umí se napít sám z hrnečku s hubičkou. Při oblékání aktivně spolupracuje. Mentální věk 16 měsíců.

Adaptivní chování- Hoch si samostatně hraje s hračkami, kostkami, nemá preference, je mu jedno s čím si aktuálně hraje. Hračky stále dává do pusy a geometrické tvary nepoznává. Chápe hru s míčem, hází i kutálí, rád chytá, reaguje na zvuk v našem případě, zvonění zvonkem. Mentální věk 10 měsíců.

Závěrem se ve zprávě uvádí, že chlapec vyrůstá v ústavní péči a v anamnéze má hyperexcitační syndrom a lehkou generalizovanou hypertonií. V posuzovanou dobu pouze lehké motorické opoždění. Aktuální vývoj kognitivních schopností, adaptivního chování, řeči a jemné motoriky odpovídá mentálnímu věku kolem 12 měsíců, což znamená, že chlapec je při horní hranici pásma lehké mentální retardace. Jeho řeč není rozvinuta, neslyší na vlastní jméno a porozumění je omezeno na základní pokyny. Chlapec byl umístěn na nové oddělení, a proto vzhledem k maladaptaci je pasivnější, méně zvědavý. V novém dětském kolektivu je úzkostný a nezapojuje se do her. Nicméně vůči okolí je přátelský, bezkonfliktní a bez známek opozice či vzdoru. Do budoucna lze předpokládat pozitivní reakce na podněty ze strany dospělých, vstřícné sociální chování i lepší spolupráci. V jeho případě adaptace na nové prostředí může trvat i delší dobu, cca 2-3v měsíce.

Toto je poslední zpráva vypracovaná psychologem před první návštěvou budoucích osvojitelů. Pravda je, že v případě, že kdyby chlapec nebyl přeložen na oddělení starších dětí, s velkou pravděpodobností by znalecká zpráva v některých směrech dopadla odlišně, protože pro chlapce adaptace na nové prostředí, na oddělení větších dětí byla poněkud náročná a stresová. A znovu je zde potřeba zdůraznit, že jeho vývoj je značně ovlivňován ústavní výchovou.

Období od 6. do 19.11 2009

V tomto období přijeli do dětského centra Sluníčko v Liberci možní budoucí osvojitelé chlapce. Byli ubytováni přímo v dětském centru, aby mohli strávit co nejvíce času s chlapcem pohromadě, věnovat se jeho péči, vzájemně se poznávat a v případě jakýchkoliv nejasností či nesnází požádat personál dětského centra o pomoc. Také absolvovali pohovor s právníkem s Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, několikrát mluvili se sociální pracovníci dětského centra Sluníčko a také na začátku a na konci jejich návštěvy podstoupili rozhovor s psychologem. Osvojitelé byli teoreticky připraveni a zaškoleni ze své země tedy z Dánska. Vzhledem k tomu, že věděli o tom, že chlapec je romského původu, měli ještě navíc přednášku na téma právě odlišností a zvláštností u dětí romského etnika. Faktem je, že právě odlišnost etnika vytváří jisté specifické požadavky na budoucí rodinu, na budoucí osvojitele.

Dovolte mi nyní malé odbočení. Ve své praxi jsem se setkala s názorem, že je dobře, že chlapce adoptují osvojitelé z Dánska, že vlastně dostává druhou šanci. Jednak proto, že by si ho u nás nikdo neosvojil, neboť se jedná o romské dítě, nízkého intelektu. V případě velkého štěstí by mohl jít do pěstounské péče. A také proto, že budou zpřetrhány jeho vazby na romskou kulturu u nás, což zejména u dětí v adolescentním věku vyvolává nemalé problémy. Jedná se o tzv. volání krve.“ Z neznalosti pravých příčin u romských dětí někdy mluvíme o „volání hlasu krve“. Děti, pro které jsou jejich kořeny příliš zahaleny tajemstvím, si někdy vysní celé báje o svých ideálních biologických rodičích a vyrazí hledat své původní rodiče či sourozence na vlastní pěst (tento jev platí pro přijaté děti obecně). Někdy se chtějí jen přimknout k těm, kteří vypadají jako oni, a pokud si nevytvořili kamarádství s jinými romskými dětmi už dříve, hledají nyní, ber kde ber. Tak se snadno dostanou do nevhodné party mladých s kriminální či jinou patologickou zkušeností. U dětí, které si nevytvořily zdravý vztah k autoritě, je toto riziko ještě o něco vyšší.“³³ Je velmi důležité, aby budoucí rodina byla o svém rozhodnutí osvojit si dítě romského původu, přesvědčená. Existuje několik

³³ VANČÁKOVÁ, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*.

různých postojů neromských rodičů k osvojeným romským dětem. Patří sem např. popření, tedy to, že rodiče vychovávají dítě tak jako by nebylo romské, věří, že pokud dítě vychovají podle „bílých“ měřítek, tak dítě bude mít větší šance ve většinové společnosti. Nebo to může být tzv. nahrazení, to znamená, že rodiče si vymyslí náhradní historku o původu rodičů, třeba z Itálie nebo z jižní Ameriky. Já jsem měla možnost osobního kontaktu s osvojiteli z Dánska, kteří jsou také sami přistěhovalci této země. Žena je původem Srbka a muž původem Chorvat. Do Dánska se odstěhovali v době nepokojů a války v bývalé Jugoslávii. Mají za sebou určité zkušenosti a možná právě proto bude jejich vztah k chlapci odlišný, než by byl od rodiny v České republice. A ono „volání krve“ může pravděpodobně nastat u každého takového jedince, který nebude mít vyřešenou vlastní identitu, ať se již jedná o roma či někoho jiného.

Vývoj dítěte v novém prostředí

Nezletilý narozený 16. 2. 2008 byl dne 19. listopadu 2009 na základě rozhodnutí Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, předán do péče budoucích osvojitelů, manželů, kteří bydlí v Dánsku. Chlapec dostal cestovní pas a budoucí osvojitelé si ho sebou odvezli do Dánska. „Rozhodnutí o svěřeni nezletilého do péče budoucích osvojitelů vydal Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně. Manželé: žijící v Dánsku. Úřad příslušný k rozhodování podle §69 odst. 2 zák. 94/1963 Sb. zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s §19 odst. 2 zák. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí bylo zahájeno řízení o svěřeni nezletilého do péče budoucích osvojitelů. Nezletilý je podle osvědčení vydaného Krajským úřadem Libereckého kraje státním občanem ČR. Osvojitelnost vyplývá z rozsudku Okresního soudu v Liberci, kterým soud určil, že matka neprojevovala o nezletilého nejméně po dobu dvou měsíců od jeho narození žádný zájem. V souladu s ustanovením §68 odst. 1 písm. b), zák. 94/1963Sb. zákona o rodině, tak není k osvojení nezletilého třeba souhlas rodičů, otec není v rodném listě uveden. Nezletilého se nepodařilo umístit do náhradní rodiny v České republice a byl veden v evidenci Úřadu za účelem osvojení do ciziny. U budoucích osvojitelů byly prokázány potřebné psychické, zdravotní, sociální i ekonomické předpoklady toho, že osvojení bude ku prospěchu nezletilého. Současně je mezi nimi a nezletilým přiměřený věkový rozdíl. Budoucí osvojitelé jsou seznámeni se zdravotním a psychickým stavem nezletilého a s jeho sociální historií. K osvojení nezletilého je podle § 63 odst. 2 a §67 odst. 3 zák. 94/1963 zákon o rodině, ve spojení s §35 odst. 2 písm. i) zák. 359/1999 Sb. zákona o sociálně právní ochraně dětí třeba rozhodnutí Úřadu o souhlasu s osvojením dítěte do ciziny a o jehož vydání bude rozhodnuto po šesti měsících pobytu dítěte

v přijímacím státě a po předložení tří zpráv o vývoji dítěte v náhradní rodinné péči. O osvojení rozhodne příslušný státní orgán budoucích osvojitelů.“

6. 1. 2010

Vypracována první zpráva o vývoji po prvním měsíci:

Zpráva byla zaslána v originále, přiloženy fotografie a lékařská zpráva.

Chlapec měří 85cm, váží 11,3kg. Byl vyšetřen pediatrickým lékařem, který doporučil očkování proti hepatitidě B a zahájení očkování podle místního očkovacího plánu. Zdravotní sestra navštívila rodinu dvakrát, všechno bylo v pořádku. Chlapec jí ovoce, zeleninu, ryby, drůbež nemá rád maso, které musí žvýkat. Osvojitelé se snaží o zavedení pravidelného režimu. Chlapec před usnutím klečí a ukolébává se do spánku, osvojitelé ho hladí a snaží se ho tohoto zvyku zbavit. Zdá se, že všemu rozumí, ale mnoho neříká. Rád běhá, leze a všechno prozkoumává.

8. 2. 2010

Vypracována druhá zpráva po dvou měsících:

Zpráva byla zaslána v originále, přiloženy fotografie a lékařská zpráva.

Rodina je tedy pohromadě dva měsíce. Osvojitelé si myslí, že to jde lépe, než očekávali. Chlapec je milý a příjemný, je stydlivý. Když ukazuje zlobu, křičí a hází věcmi. Chlapec se u osvojitelů velmi rychle zabydlel, utěšení hledá u matky, ale otec se smí také starat. Je zapsán do školky, osvojitelé si myslí, že se rychleji naučí dánsky, ale zároveň bude potřebovat delší čas ve školce na zvyknutí. Je to malý, milý hoc který se vyvíjí adekvátně dle svého věku. (zde je zřejmé odlišné vnímání chlapcova vývoje u nás a v Dánsku). Je aktivní, jí dobře, spí klidně. Stále má vlastní usínací rituál. Osvojitelům byla nabídnuta možnost poradenství z postadopční poradny.

26. 5. 2010

Vypracována třetí zpráva po šesti měsících:

Zpráva zaslána v originále, přiloženy fotografie a lékařská zpráva.

Chlapec měří 91cm, váží 12kg, zde uvedeno že leží pod dánskou váhovou normu pro vrstevníky. Chlapec je zdravý, byl u dermatologa, kde mu byla prokázána alergie. Jí dobře, pije ze sklenice, má rád když ho rodiče krmí. Má dobrou motoriku, venku si rád hraje na písku a na houpačkách. Režim je v tuto dobu již ustálen a pravidelný. Podle osvojitelů rozumí všemu, co se mu řekne, oni s ním mluví srbochorvatsky, ale chlapec moc nemluví. Hraje si s jinými dětmi, aniž by mluvil. Dle matky se vyvíjí rychle, má rád klíče, rád odmyká a zamyká dveře. Chlapec se rád mazlí, vyhledává hlavně matku, ale před cizími lidmi je stydlivý. Osvojitelé uvádí, že ze začátku bylo těžké najít rytmus ale nyní je chlapec mnohem

otevřenější, někdy až drzý. Doposud ještě nebyl hlídán mimo domov. Na hračky a hru se soustředí, má rád čtení z jedné knížky. Když mu něco nejde tak se rozčílí. 1. 9. 2010 se plánuje chlapcův nástup do mateřské školky.

Závěr: Chlapec je v rodině šest měsíců, je klidný, přizpůsobený. Jí a spí dobře, mnoho nemluví.

23. 1. 2011

Chlapec jí a spí dobře. Stále mnoho nemluví, a proto s ním rodina dochází k logopedovi, který má zkušenosti s dětmi z dvojjazyčného prostředí. Chodí do školky, s dětmi vychází dobře ale ani tam moc nemluví. Chlapci jsou tři roky, v létě byl s rodinou na dovolené u moře, v jejich vlasti. Jeho vývoj je v normě, odpovídá věku.

Nyní budou docházet zprávy o vývoji chlapce po půl roce a o konečném osvojení rozhodnou příslušné orgány v Dánsku po uplynutí 48měsíců, od doby kdy byl chlapec přivezen do země.

3.2 Analýza realizovaných zahraničních adopcí v letech 2008-2009

Hypotéza č. 1 : počet zahraničních adopcí roste

V agendě mezinárodních adopcí bylo do evidence dětí vhodných k osvojení do ciziny v letech 2008-2009 zařazeno celkem 68 dětí. Úřad zařadil do evidence 18 žadatelů (párů) o osvojení dítěte.

Od poloviny roku 2009 byla zavedena nová opatření v agendě mezinárodního osvojení – založení a zahájení činnosti Poradního sboru Úřadu pro náhradní rodinnou péči, větší míra zapojení psychologů, preciznější odborná pravidla spárování dětí vhodných k mezinárodnímu osvojení se zahraničními žadateli o osvojení, upevnění pravidel pro monitoring výchovného prostředí po přemístění dítěte do zahraničí do předosvojitelské a později do osvojitelské péče a byly navázány bližší vazby se zařízeními, kde děti vhodné k osvojení vykonávají ústavní výchovu. Také byla připravena a vypracována nová metodika doporučení Úřadu pro osvojení do ciziny. Důsledkem je celkové zkvalitnění režimu mezinárodního osvojení, ale rovněž narůst počtu dětí svěřených do předosvojitelské péče do zahraničí. V roce 2008 byly osvojeny 24 dětí, v roce 2009 28 dětí a dosavadní vývoj dovoluje učinit odhad, že v roce 2010 bude do ciziny svěřeno do předadopční péče 35 až 40 dětí, pro něž nebyla nalezena vhodná forma náhradní rodinné péče v České republice. Změnou prošel také proces interakce mezi dítětem a vytipovanými osvojiteli a to s důrazem na větší zapojení Úřadu a orgánu sociálněprávní ochrany. (Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, 2010) Počet žadatelů o adopci ze zahraničí roste, a zde může dojít k jakémusi zklamání, kdy řečeno slovy obchodníka poptávka

převyšuje nabídku, tedy žadatelů ze zahraničí je více než dětí, které jsou pro adopci vhodné. Ministerstvo práce a sociálních věcí zároveň uvádí, že „Zahraniční zájemci mohou být zklamáni, když se dozvědí, že si mohou osvojit jenom děti, které není možné umístit do české rodiny. Pro děti vhodné k adopci jsou totiž vyhledávání náhradní rodiče nejprve tři měsíce v rámci kraje, poté tři měsíce v rámci celé České republiky. Zásadně platí přednost zájmu dítěte, tedy pro dítě z České republiky jsou vyhledávání vhodní rodiče v zahraničí jen tehdy, nenajdou-li se zájemci o osvojení na domácí půdě.“³⁴

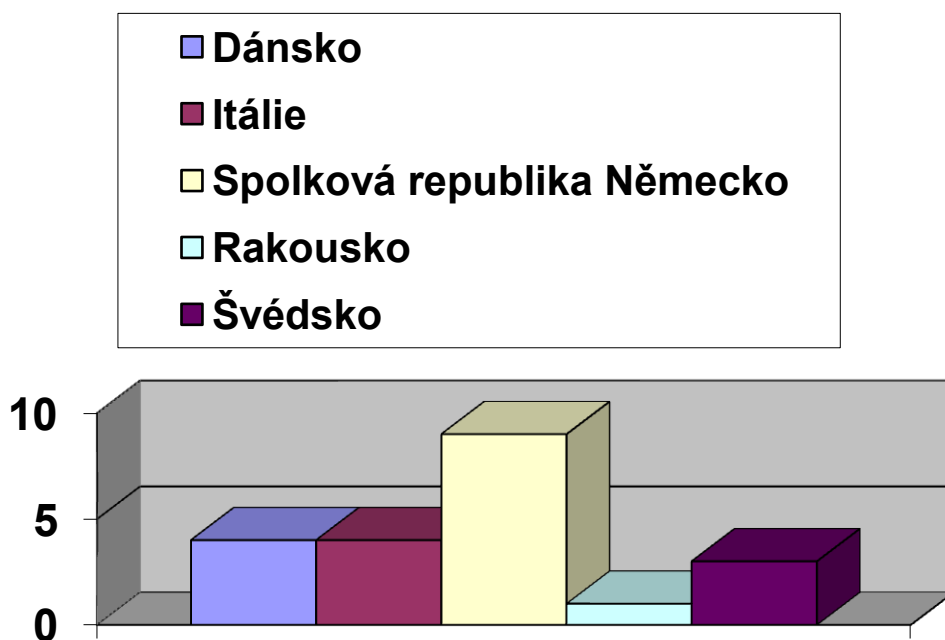
Závěr: Hypotéza je správná, zájem o děti z České republiky roste a počet dětí, které jsou umisťovány do předadopční péče, se každý rok zvyšuje.

³⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Adopce jsou pod drobnohledem úřadů*. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4283>>.

Tab. 1

<u>Žadatelé ze zahraničí v roce 2008</u>	
<i>Země</i>	<i>Počet žadatelů</i>
Dánsko	4
Itálie	4
Spolková republika Německo	9
Rakousko	1
Švédsko	3
	21

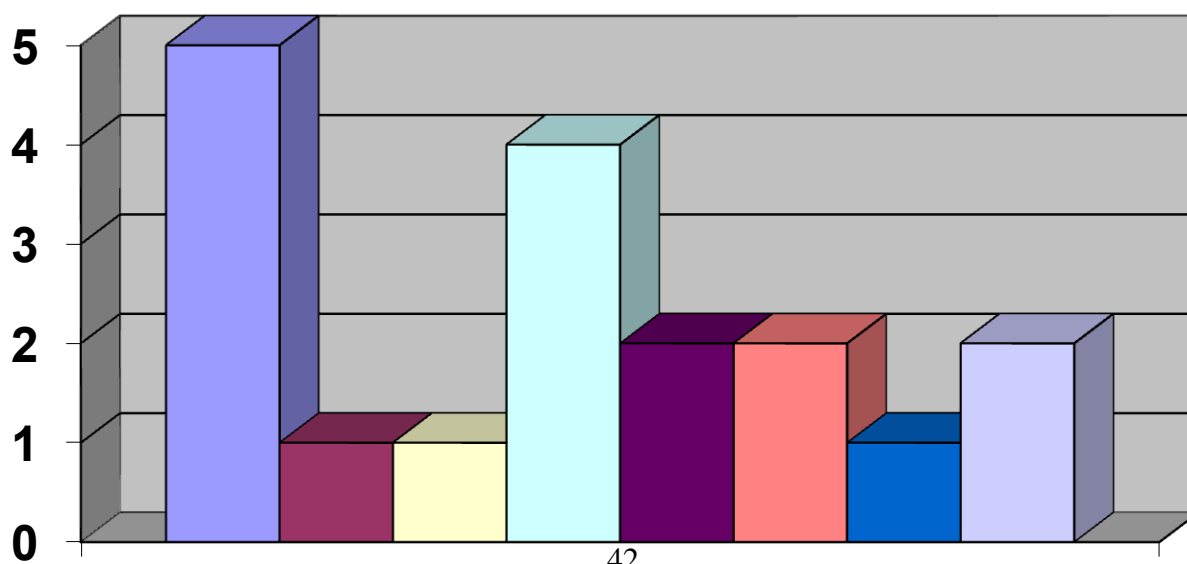
Graf č.1

Tab. 2

<u>Žadatelé ze zahraničí v roce 2009</u>	
<i>Země</i>	<i>Počet žadatelů</i>
Dánsko	5
Island	1
Itálie	1
Rakousko	4
Spolková republika Německo	2
Španělsko	2
Švédsko	1
Švýcarsko	2
	18

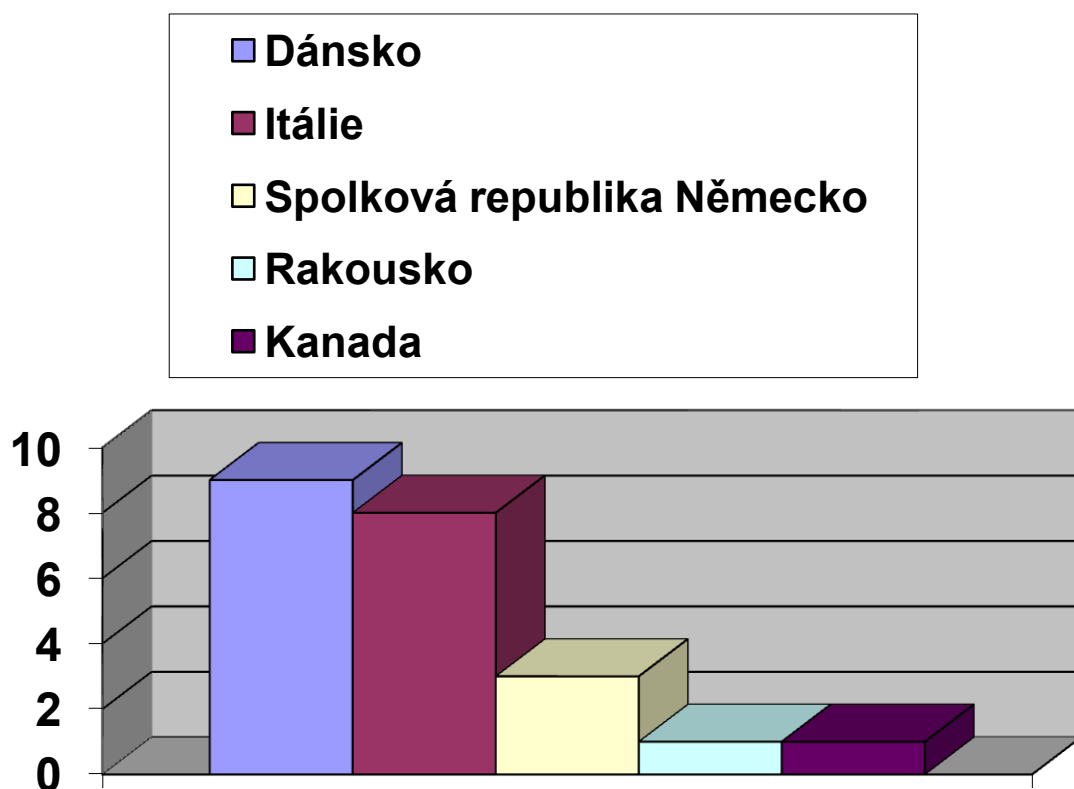
Graf č.2

Tab. 3

<u>Děti svěřené do preadopční péče do zahraničí v roce 2008</u>		
<i>Země</i>		<i>Počet dětí</i>
Dánsko		9
Itálie		8
Spolková	republika	
Německo		3
Rakousko		1
Kanada		1
		22

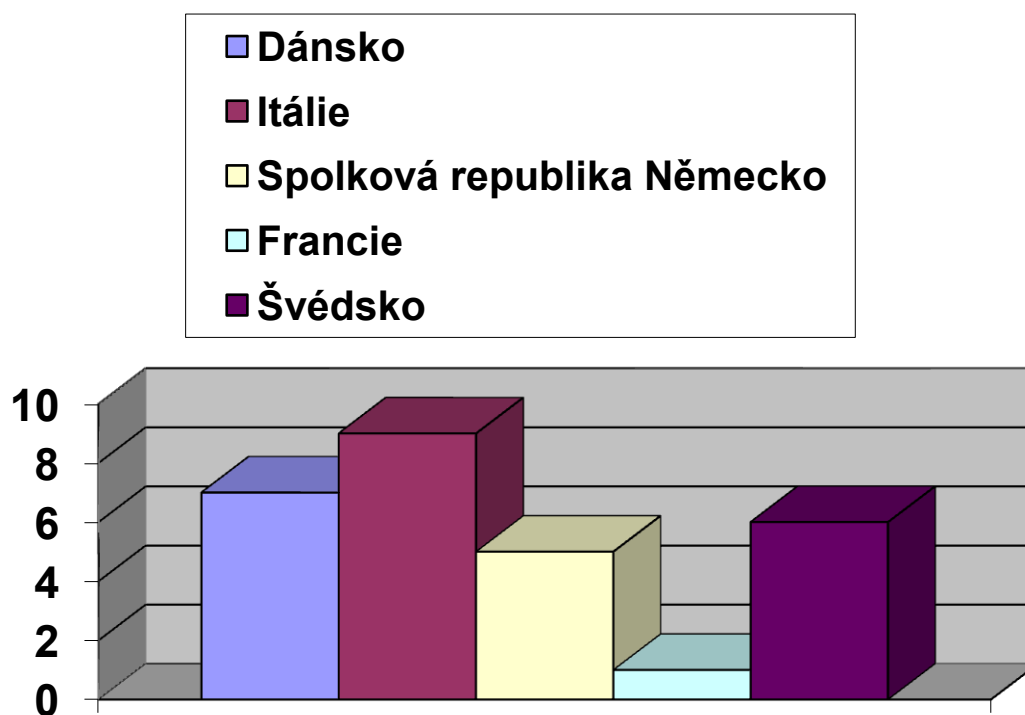
Graf č. 3

Tab. 4

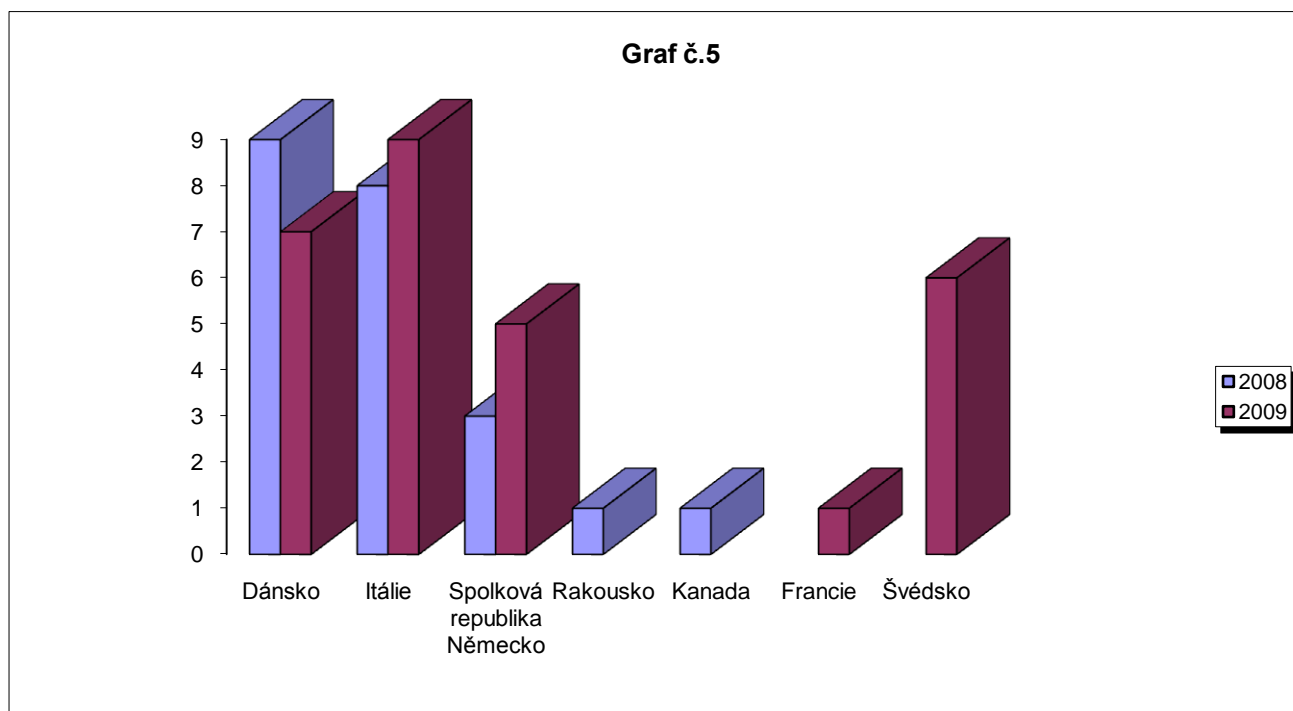
<u>Děti svěřené do preadopční péče do zahraničí v roce 2009</u>	
<i>Země</i>	<i>Počet dětí</i>
Dánsko	7
Itálie	9
Spolková republika Německo	5
Francie	1
Švédsko	6
	28

Graf č.4

Tab. 5.

Počet dětí v předadopční péči v letech - -		
<u>2008/2009</u>		
<i>Země</i>	<i>Počet dětí</i>	
	2008	2009
Dánsko	9	7
Itálie	8	9
Spolková republika Německo	3	5
Rakousko	1	
Kanada	1	
Francie		1
Švédsko		6

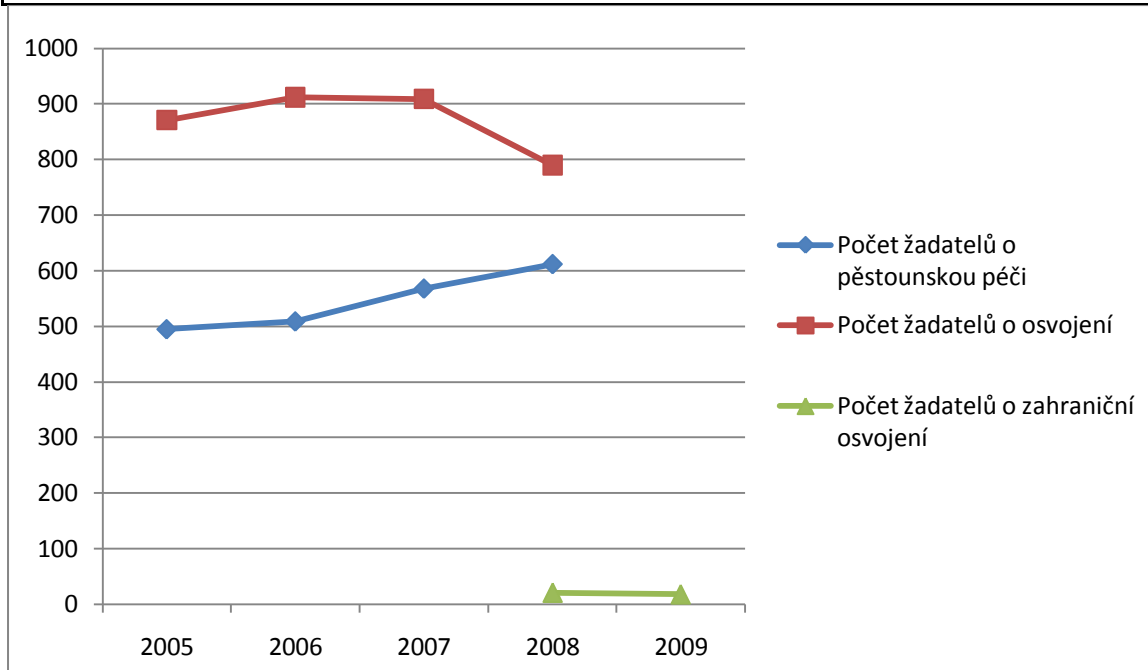

Hypotéza č. 2: Počet zahraničních adopcí se zvyšuje k počtu adopcí v rámci republiky

Podobně jako v jiných evropských zemích žije v České republice téměř 1% dětí (kolem 20 000), které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině. Úplnými sirotky jsou pouze 2% z těchto dětí, zbylých 98% dětí má svou vlastní rodinu, ale ta se o ně z různých důvodů nemůže, nechce nebo neumí starat.

Tab. 6

Počet žadatelů o pěstounskou péči		Počet žadatelů o osvojení	
•2005	495	•2005	871
•2006	509	•2006	912
•2007	568	•2007	909
•2008	612	•2008	790

Zde jsem vypracovala tabulku, kde je vidět mimo jiné i rostoucí zájem o náhradní rodinnou péči u nás, přestože podmínky jsou stále složité. Přesto je větší snaha děti umísťovat do náhradní rodinné péče než do ústavu.

Dětí, které byly dány do předadopční péče v roce 2008 a 2009 bylo 52, tedy 0,26%. Celkem bylo svěřeno 447 dětí do preadopční péče od účinnosti Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, tj. od 1.6 2000. (Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, Brno, 2011)

Závěr: Počet dětí umísťovaných do preadopční péče v zahraničí roste, nicméně je to natolik malé procento, že to v závěru výsledek celkového počtu dětí umístěných v náhradní rodinné péči příliš nemění a domnívám se, že je zanedbatelný.

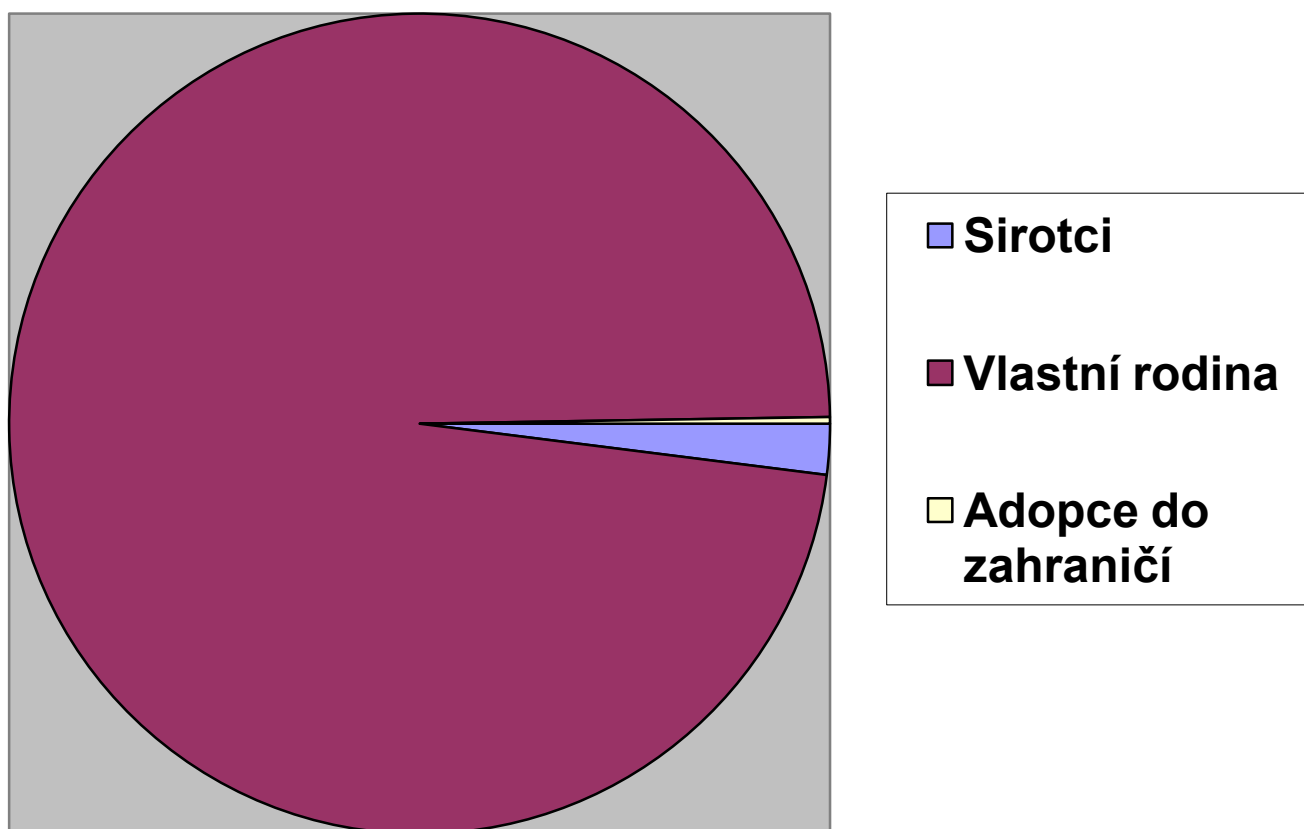
Hypotéza č. 3: Je možné snadné srovnání zahraničních adopcí u nás a v zahraničí

V teoretické části své práce uvádím základní dokumenty, kromě legislativy platné pro Českou republiku, kterými se řídí Česká republika při zahraničním osvojování. Jedná se zejména o Evropskou úmluvu o osvojení dětí z roku 1967 (v ČR přijata roku 1999) dále Evropskou úmluvu o výkonu práv dítěte z roku 1996 (v ČR přijata roku 2000) a Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z roku 1993 (v ČR přijata roku 1999). Z těchto dokumentů lze usuzovat, že jsou pravidla pro všechny zúčastněné země stejné. Jak jsem později zjistila, principy a základní myšlenky jsou skutečně shodné pro všechny země podepsané pod dokumenty, nicméně jsou určité odchylky. Jedná se třeba o dobu předadopční péče. V Dánsku je délka předadopční péče 48 měsíců, v Německu 6 měsíců. Obecně platí, že „Po svěřením dítěte do péče budoucích osvojitelů jsou povinny ústřední orgány, příp. pověřené organizace přijímajícího státu, zasílat úřadu zprávy o situaci dítěte v rodině (tzv. follow-up reports). Osoba pověřená v přijímajícím státě k vypracování takových zpráv navštíví osobně rodinu a provede šetření. O šetření vypracuje zprávu, ke které bude přiložena aktuální lékařská zpráva a fotografie dítěte spolu s ostatními členy rodiny, a to po 1, 3, 6, 9, 12, 18, 24, 36 a 48 měsících od přemístění dítěte do cizího státu v péči budoucích osvojitelů. Po šesti měsících od umístění dítěte v přijímajícím státě a po předložení tří zpráv mohou osoby, jimž je dítě svěřeno do předadopční péče, podat úřadu žádost o rozhodnutí o udělení souhlasu s osvojením dítěte do ciziny.“³⁵

Dalším rozdílem jsou rozdílné druhy náhradní rodinné péče, přestože základní myšlenka je pro všechny stejná. Tedy možnost osvojení do ciziny, jako poslední krok pokud nelze dostačující péči docílit v zemi původu. Obecnou zákonitostí se stává nejlepší zájem dítěte. (Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, Haag, 1993). V Dánsku, které je aktuálně největším příjemcem dětí z ČR, viz tab. 5 a graf č. 5, ale i v jiných západních zemích jako je Norsko, Švédsko, Rakousko či Itálie. Zde jde především o pomoc rodinám v krizi, následuje osvojení či pěstounská péče a až na posledním místě je umístění dítěte ve speciálním zařízení, které je mimo jiné krátkodobé a za velmi specifických podmínek. O sociálně právní ochranu dětí se zde starají jak státní tak ale i nestátní, neziskové či církevní organizace. (Klasifikace zemí EU S s využitím demografických údajů se zaměřením na náhradní rodinnou péči, Marie Janoušková, 2010)

³⁵ Mezinárodní osvojení. In *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně* [online]. 2010-2011, 15. 03. 2011 [cit. 2011-03-15].

Závěr: Srovnání zahraničních adopcí u nás a v zahraničí příliš nelze, protože přestože principy osvojení jsou pro všechny země stejné a všechny země sledují stejný cíl, tedy co největší blaho pro dítě, vzhledem k rozdílným přístupům a rozdílným druhům náhradní rodinné péče a jejího využití je srovnávání obtížné. Také se domnívám, že srovnávání není možné z důvodu odlišného kulturního a historického vnímání osvojení v jednotlivých zemích.

3.3 Charakteristika vhodných adeptů pro zahraniční adopci

„Byli jsme rasově tolerantní žadatelé, ale nechtěli jsme Roma/Romku. Teď máme Romečku, jejíž otcovství není jasné, možná i "šmrncnutou" Vietnamem :-). V kojeňáku jsem viděla spoustu nebílých dětí a jsou nádherné! Zkuste tam někdy vy, žadatelé o bílé dítě, aspoň nakouknout :-). Nejenže pak nebudete čekat na dítě léta letoucí, ale navíc jsou tyto "mixované" děti nesmírně šikovné. Mgr. Daniela Pilařová“ (Adopce.com, 2011)

Dovolila jsem tuto část začít citací od jedné maminky, která na serveru adopce.com uveřejnila svůj příspěvek, ve kterém popsala průběh a zejména své pocity po adopci jejich první holčičky. Přestože se jednalo o adopci v rámci České republiky, některé rysy jsou shodné pro všechny osvojení ať již tuzemské či zahraniční. Při zadávání svých cílů pro bakalářskou práci, jsem se laicky domnívala, že existuje jakási metodika, která přesně stanoví, které děti jsou či nejsou pro zahraniční adopci vhodné. Tato má domněnka také vycházela z osobní zkušenosti, protože jsem se domnívala, že pravidla jsou stanovená a z nich sociální pracovníce v dětském centru vychází. Nicméně skutečnost je odlišná a proto také, tato část bude jako jakási odborná úvaha, protože přesné pokyny jaké děti jsou pro zahraniční adopci nejvhodnější, nejsou.

Hypotéza č. 1: Pro zahraniční adopci jsou vhodné děti s tělesným a mentálním postižením.

Jak jsem již uvedla v předchozích částech své práce dítě je vhodné k zahraničnímu osvojení v momentě kdy je tzv. právně volné a o jeho osvojení neprojeví nikdo zájem po dobu delší než šest měsíců, kdy je vedeno v evidenci dětí vhodných k osvojení. Po této době je dítě zařazeno do registru dětí vhodných pro zahraniční osvojení. Děti, které trpí mentálním či tělesným postižením určitě nejsou ty, o které by byl mezi žadateli veliký zájem. Nicméně tyto děti ani po uplynutí lhůty šesti měsíců nejsou zařazovány do registru dětí vhodných pro zahraniční adopci. „Základním cílem sociální politiky musí být tedy vytvoření lidsky důstojných podmínek života a rovných příležitostí všem. Prosazení rovných příležitostí znamená zejména: zajistit rovný přístup ke vzdělání a ke zdravotní péči, a to na dostatečně kvalitní úrovni (přiměřené možnostem zdrojů), zajistit rovný přístup k pracovním příležitostem, k možnostem získat přiměřené bydlení a také zajistit a garantovat dostatečný minimální příjem ve vymezených a zřetelně definovaných sociálních situacích.“³⁶Tímto jsem chtěla vyjádřit, že každá země chce, ze zcela logických důvodů, do svého osvojení pouze děti zdravé a v budoucnosti schopné práce. Jedná se zde zejména o ekonomický aspekt, nicméně velmi pochopitelný. V této souvislosti můžeme zmínit pojem princip sociální solidarity, kdy solidarita je zde vnímána jako lidské porozumění, pospolitost, vzájemná soudržnost a také jako zodpovědnost, tedy každý stát si nese za postižené jedince sám svoji odpovědnost. „V soudobých moderních společnostech se solidarita ve značné míře realizuje především pomocí redistribučních a transferové politiky státu.“³⁷

³⁶ KREBS, V., *Sociální politika*, 4.vyd., Praha, ASPI a.s., 2007, str. 504

³⁷ KREBS, V., *Sociální politika*, 4.vyd., Praha, ASPI a.s., 2007, str. 504

Závěr: Pro zahraniční adopci jsou vhodné pouze děti bez mentálního a tělesného postižení. Jisté je, že děti, které jsou volné pro zahraniční adopci, mají ve většině případů snížený intelekt, přesto se jedná o děti, které jsou do budoucnosti schopné práce a postarat se sami o sebe. V současné době jsou již možná různá vyšetření, např. vyšetření na fatální alkoholový syndrom, kde lze vyloučit či potvrdit, zda matka dítěte v těhotenství užívala alkohol. Jedná se o genetické vyšetření, které může potvrdit, či vyloučit chromozomální odchylky 33 nejčastějších genových mutací a vážných trombotických stavů při fatálním alkoholovém syndromu. Takové dítě je nicméně pro zahraniční adopci volné, pouze je zde nutné podrobné seznámení s aktuálním zdravotním stavem a k možné budoucí prognóze.

Hypotéza č. 2: Pro zahraniční adopci jsou vhodné děti romského původu.

Aktuálně bude v České republice probíhat „Sčítání lidu, domů a bytů 2011“. Jedna z kolonek na sčítacím listu osoby se jmenuje národnost, a jak jsem se z vysvětlivek ke sčítacímu listu dozvěděla „údaj o národnosti uvede každý podle svého rozhodnutí. Uvedení údaje není povinné. Je přípustné uvést i více národností. Národností se rozumí příslušnost k národu, národnosti nebo etnické menšině. Pro určení národnosti není rozhodující mateřská řeč ani řeč, kterou respondent převážně používá nebo lépe ovládá.“³⁸ Z toho tedy vyplývá, že každé dítě, které se narodí české matce v České republice, má státní příslušnost ČR a národnost není rozhodující a nezjišťuje se. Jistě my víme, že jsou určité poznávací znaky, které přísluší k určitým národnostním skupinám, nicméně takové informace se nikde nevykazují. Tedy pro zahraniční adopci jsou vhodné děti, které jsou právně volné a o které nikdo jiný v naší republice neprojeví pod dobu šesti měsíců žádný zájem o osvojení. Je velice pravděpodobné, a jisté, že největší část dětí, které jsou způsobilé pro zahraniční osvojení, jsou právě děti romské nebo jiné národnosti (vietnamské, ukrajinské). Ovšem statistické informace nejsou právě z výše uvedených důvodů dostupné. Pro původ dítěte je rozhodující státní příslušnost, nikoliv národnost.

Závěr: V praxi je jisté, že největší část dětí, které jsou vhodné pro zahraniční adopci, jsou právě děti romské. Je to dáno tím, že je jich největší počet v dětských zařízeních a také to, že mnoho žadatelů o osvojení v České republice je rasově netolerantních, tedy chtějí dítě pouze bílé, či jsou rasově tolerantní, ale nechťejí dítě romského původu, viz citace na začátku textu.

³⁸ Vysvětlivky ke sčítacímu listu osoby, Sčítání lidu, domů a bytů, 2011

Proto se tedy domnívám, že i z mnoha jiných důvodů, děti romského původu jsou vhodnými kandidáty pro zahraniční osvojení.

Takže shrnutí celé situace. Pro zahraniční adopci jsou vhodné všechny děti z dětských center, které nemají vlastní rodiče, nebo jejichž rodiče byli zbaveni rodičovských práv nebo neprojevovali o dítě dostatečný zájem po dobu šesti měsíců a proto je takové dítě vhodné pro osvojení. Nejdříve je zařazeno do evidence dětí vhodných pro osvojení v České republice, první tři měsíce v rámci kraje další tři měsíce v rámci celé ČR. Pokud ani po tuto dobu o dítě nikdo neprojeví zájem je zařazeno do registru dětí vhodných pro zahraniční osvojení.

V případě, že by se ve stejnou dobu našli jak osvojitelé z ČR tak ze zahraničí dostávají přednost zájemci z ČR, neboť je nutné zde uplatnit právo dítěte zůstat ve své rodné zemi.

K adopci jsou vhodní všichni zdraví kandidáti, děti s mentálním nebo tělesným postižením pro osvojení do zahraničí nejsou vhodné. Původ dítěte či jeho sociální postavení, pro zařazení do registru, nehraje žádnou roli. V případě potřeby může dítě podstoupit genetická vyšetření, která potvrdí či vyvrátí určité nesrovnalosti tak, aby budoucí osvojitelé byli seznámeni se zdravotním stavem jedince a zejména s jeho budoucí prognózou.

4 Závěr

Téma, které jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci je zahraniční adopce. V teoretické části jsem se pokusila o ucelený přehled platné legislativy, podle které se zahraniční adopce řídí. Součástí teoretické části je také metodika osvojení dítě do zahraničí, vydaná Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, který má tuto problematiku na starosti.

V praktické části jsem se pokusila o charakteristiku vhodných adeptů pro zahraniční adopci a o analýzu realizovaných zahraničních adopcí v letech 2008-2009. Jak jsem již uvedla, cílem práce bylo zpracování charakteristiky dětí, které jsou vhodné pro zahraniční adopci, ale vzhledem k problematice a k specifčnosti celého problému se mi tohoto cíle nepodařilo dosáhnout, respektive takového cíle dle mého názoru dosáhnout nelze. Adopce jako taková je vhodná pro každého jedince, který splňuje zákonné požadavky a hlavním cílem musí být a je hlavně blaho dítě a jeho začlenění v co nejvíce optimálním prostředí tak aby se mohlo rozvíjet tím nejlepším směrem. Jeho výhodou je v možnosti najít dítěti vhodné rodinné prostředí a to i těm, které jinak umístit nelze. Jestli se jedná o dítě odlišné barvy pleti, či zda má dítě nějaký problém či nikoliv není pro adopci samotnou podstatné. Analýzou realizovaných zahraničních adopcí se prokázalo, že zájem o zahraniční adopce roste a děti jsou v zahraničí umísťovány

bez větších komplikací. Nicméně poměr zahraničních adopcí k poměru jiné tuzemské náhradní rodinné péče je téměř zanedbatelný.

Jako přínos této práce vidím ucelený přehled dostupné legislativy, kompletní metodiku pro osvojení dítěte do zahraničí a dále také zpracování statistických údajů a přehledné zodpovězení některých otázek, které se mohou v této problematice vyskytnout. Domnívám se, že zahraniční adopce směrem z České republiky je dobře ošetřena a jsou splněny všechny zákonné podmínky dané Evropskou unií. Oblast, ve které je třeba změn, je oblastí zahraničních adopcí do České republiky. V současné době Česká republika není vhodnou hostitelskou zemí, a proto není možné osvojit dítě z jiné země. V době, kdy na celém světě je složitá situace, nejen ekonomická, by bylo vhodné upravit i tuto legislativu tak aby z ní děti z jiných zemí měli co největší výhody. Domnívám se, že Česká republika patří mezi vyspělé státy a není tedy důvodu, abychom se nemohli zařadit státy, které praktikují zahraniční adopce oběma směry.

Seznam použitých zdrojů

Adopce.com : *Projekt náhradní rodinné péče* [online]. 2010 [cit. 2010-12-10]. Základní pojmy, osvojení adopce. Dostupné z WWW: <<http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>>.

ARCHEROVÁ, Caroline. *Dítě v náhradní rodině*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 120 s. ISBN 80-7178-578-4.

Evropská úmluva o výkonu práv dětí. In *Sbírka mezinárodních smluv, Česká republika*. 2000, 2001, částka 21, č. 54, s. 778-795.

Evropská úmluva o osvojení dětí. In *Sbírka mezinárodních smluv, Česká republika*. 1999, 2000, částka 55, č. 132, s. 2074-2091.

Hague conference on privat international law : Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption [online]. Last update: 3-XI-2010. Hague : HCCH, 2010, 3. 11. 2010 [cit. 2010-11-22]. Status table. Dostupné z WWW: <www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=69>.

KAPITÁN, Zdeněk. Metodické doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny. In KAPITÁN, Zdeněk. *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně: Metodické doporučení pro zprostředkování mezinárodního osvojení do ciziny* [online]. Vyd. 1. Brno: [s. n.], 31. 3. 2010 [cit. 2010-12-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.umpod.cz/osvojeni-dokumenty-ke-stazeni>>. K 69/10.

KOLUCHOVÁ, J., *Psychický vývoj dítěte v pěstounské péči*. Praha: MPSV ČR, 1992, ISBN: 80-85529-01-7

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Causa tzv. právně volné dítě. *Náhradní rodinná péče*. 2004, roč. VII, č. 1, s. 5-6. Dostupný také z WWW: <http://www.materska-nadeje.cz/zajimavosti_nadace.htm>. ISSN 1212-3765.

KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007. s. 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6

MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ J., a spol. *Osvojení a pěstounská péče*, Praha: Portál, 2002, ISBN: 80-7178-637-3

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

Mezinárodní osvojení. In *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně* [online]. [s. l.] : [s. n.], 2010, 22. 11. 2010 [cit. 2010-11-22]. Dostupné z WWW: <www.umpod.cz/osvojeni>.

Mezinárodní osvojení. In *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně* [online]. [s. l.] : [s. n.], 2011, 15. 03. 2011 [cit. 2011-03-15]. Dostupné z WWW: <www.umpod.cz/osvojeni>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 14. 6. 2007, 14. 6. 2007 [cit. 2011-03-10]. Adopce jsou pod drobnohledem úřadů. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4283>>.

MOE, Barbara, A. *Adoption: a reference handbook*. 2nd edition. California: ABC-CLIO Inc., 2007. 343s. Dostupné WWW: <<http://books.google.com/books?id=L6kCnpi10vMC&pg=PP1&dq=adoption&hl=cs#v=onepage&q=&f=false>>.

NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče: jak na to*. 1. vydání. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. 40 s. ISBN 978-80-904264-4-3.

PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 361 s. ISBN 978-80-7372-291-3.

PEŠATOVÁ, Ilona; ŠVINGALOVÁ, Dana. *Metodika závěrečné práce pro sociální pracovníky*. 2. upravené vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005. 38 s. ISBN 80-7083-959-7.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice: Metodický materiál pro případovou práci*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. 70 s. ISBN 80-7083-819-1.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Úvod do teorie a praxe psychopedie: 1. díl*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 138 s. ISBN 80-7372-042-6.

Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení Haag. In *Sbírka mezinárodních smluv, Česká republika*. 1993, 2000, částka 25, č. 43, s. 930-955.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Vydání 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. 124 s. ISBN 978-80-7372-307-1.

VANČÁKOVÁ, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*. 1. vyd. Říčany: Občanské sdružení <http://nahradnirodina.cz/files/File/romske_dite_v_nr.pdf>. Rozum a cit, 2008. 48 s. Dostupné z WWW:

Vysvětlivky ke sčítacímu listu osoby, Sčítání lidu, domů a bytů 2011, 2011, 3str., vyd. Český statistický úřad, Praha

Zákon ze dne 9. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1999, ročník 1999, částka 111, 359, s. 0. Dostupný také z WWW: <www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb99359>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zahraniční adopce, presentace v Power Pointu

Zahraniční adopce

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA
KATEŘINA VOJÁČKOVÁ POLÁKOVÁ

2

Ilustrační foto

Adopce

28.4.2011

- Mezinárodní adopce je vhodná pro všechny děti, které nemohou najít vhodnou rodinu ve své vlastní zemi, bez ohledu na barvu pleti, vyznání či postižení
- Česká republika není uznána jako vhodná hostitelská země, proto nelze v souladu s Haagskou úmluvou provádět adopce dětí do ČR
- Ovšem děti z ČR jsou poskytovány do preadopční péče v zahraničí
- Nejčastějšími státy, kam odcházejí děti k osvojení jsou Dánsko, Itálie a Německo

3

28.4.2011

- Základní dokumenty, kterými se státy řídí jsou:
 - Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojování
 - Evropská úmluva o osvojení dětí
 - Platné právní předpisy dané země
 - Listina základních práv a svobod

4

28.4.2011

Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení

5

- Úmluva přijata 29.5.1993 v Haagu
- Jménem České republiky byla smlouva přijata a podepsána 1.12. 1999 v Haagu, v platnost vstoupila 1.6.2000
- Pověřený orgán pro vydávání potvrzení o osvojení je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně

28.4.2011

- Pro plný a harmonický rozvoj své osobnosti by mělo dítě vyrůstat v rodinném prostředí atmosféře lásky, štěstí a porozumění
- Každý stát by měl přednostně přijímat taková opatření aby dítě mohlo vyrůstat v péči své původní rodiny
- Mezinárodní osvojení může poskytnout výhody trvalé rodiny dítěti, pro něž nemůže být nalezena rodina ve státě jeho původu
- Mezinárodní osvojení se uskutečňují v nejlepším zájmu dítěte, respektují jeho základní práva a předcházejí únosům, prodeji nebo obchodování s dětmi

6

28.4.2011

Haitské děti

28.4.2011

- Za tímto účelem se stanovují společná ustanovení, která přihlížejí zejména k zásadám obsažených v mezinárodních dokumentech zejména v Úmluvě OSN o právech dítěte z 20.11. 1989 a Deklaraci OSN o sociálních a právních zásadách ochrany a péče o děti se zvláštním přihlédnutím k pěstounské péči a vnitrostátnímu a mezinárodnímu osvojování

Předmět úmluvy

9

- Vytvořit záruky toho aby se mezinárodní osvojování uskutečňovala v zájmu dítěte a respektovala jeho základní práva
- Vytvořit systém spolupráce mezi zúčastněnými zeměmi tak, aby tyto záruky byly respektovány a aby se předcházelo únosům, prodeji a obchodování s dětmi
- Zabezpečit ve smluvních státech uznávání osvojení v souladu s úmluvou

28.4.2011

- Je možné provádět zahraniční adopce z ČR, v souladu s touto úmluvou
- V roce 2008 bylo zařazeno 22 dětí do preadopční péče v zahraničí, přes Úřad mezinárodně právní ochrany dětí v Brně

10

28.4.2011

Evropská úmluva o osvojení dětí

11

- 24.4. 1967 byla ve Štrasburku přijata Evropská úmluva o osvojení dětí
- Jménem České republiky byla úmluva podepsána ve Štrasburku dne 15.12.1999
- Pro Českou republiku vstoupila úmluva v platnost 9.12. 2000
- Žádosti lze zasílat na Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně

28.4.2011

- K osvojení je nutný souhlas matky, even. otce nebo orgánu který je oprávněný místo nich vykonávat rodičovská práva
- V případě, že jsou rodiče zbaveni rodičovských práv, zákon stanoví, že není souhlas rodičů nutný, nebo
- Rodiče dítěte nejsou známy, nebo
- Jedná se o dítě osiřelé bez dalších příbuzných
- Souhlas matky může být dán až po šesti týdnech od narození dítěte

12

28.4.2011

- Člověk, který dosáhl minimální věkové hranice ne tedy méně než 21 let a ne více než 35let
- Věkový rozdíl mezi osvojitelem a dítětem musí být přiměřený a obvyklý věku mezi rodiči a dítětem
- Musí proběhnout příslušná šetření týkající se osvojitele, dítěte a jeho rodiny
- V ČR možné mezinárodní osvojení pouze pro nezl. děti, kterým se nepodařilo najít náhradní rodinu v ČR

13

28.4.2011

Osvojení dítěte z ČR

14

- Osvojení je oprávněn zprostředkovat pouze Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně
- Dítě musí být osvojitelné, tj. právně volné
- zájemci musí podat žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli
- Součástí žádosti musí být:

28.4.2011

- Vyplněný dotazník
- Zpráva o sociálním šetření
- Zpráva o posouzení osobnosti
- Zpráva o zdravotním posouzení žadatele
- Schválení žádosti o osvojení
- Souhlas žadatele s prováděním kontrol v termínech stanovených Úřadem
- Osvědčení o bezúhonnosti žadatele
- Kopie osobních dokladů
- Rodný list žadatele, oddací list
- Doklad o zaměstnání, potvrzení příjmů

15

28.4.2011

- Úřad musí rozhodnout o zařazení do databáze do 60-ti dnů
- Předkládají se originály dokumentů s platným překladem
- Přílohy které jsou součástí žádosti musí být pravidelně v průběhu procesu aktualizovány, nejméně však jednou ročně
- Za podání žádosti nejsou žádné poplatky

16

28.4.2011

- Matching a rozhodnutí o svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů
- Spisová dokumentace dítěte obsahuje:
 - Přehledný list dítěte
 - Zpráva o sociální situaci dítěte
 - Zpráva o psychologickém vyšetření
 - Zpráva o zdravotním stavu dítěte
 - Kopie osvědčení o státním občanství
 - Kopie rodného listu dítěte
 - Doklad prokazující osvojitelnost dítěte
 - Doklad prokazující zachování principu subsidiarity

17

28.4.2011

- Základní doba kterou žadatel musí strávit s dítětem při prvním kontaktu je 7-10 dní
- Žádost o svěření konkrétního dítěte do péče budoucích osvojitelů
- Poručník X kolizní opatrovník
- Žadatel má právo nahlížet do spisu a před vydáním rozhodnutí se seznámit se spisovou složkou
- Rozhodnutí o svěření do péče budoucích osvojitelů
 - právní moc + cestovní doklad

18

28.4.2011

- Budoucí osvojitel při převzetí dítěte obdrží:
 - Pravomocné rozhodnutí o svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů
 - Platný cestovní doklad
 - Rodný list dítěte
 - Propouštěcí zdravotní zprávu
 - Průkaz zdravotní pojišťovny
 - Očkovací průkaz

19

28.4.2011

- Po svěření dítěte do péče budoucím osvojitelům jsou nadřízené orgány příslušného státu povinny zasílat tzv. follow-up reports
- Pověřený pracovník navštěvuje rodinu a provádí sociální šetření
- Zpráva o soc. šetření, lékařská zpráva a fotografie se členy rodiny
- 1, 3, 6, 9, 12, 18, 24, 36, 48 měsíců
- Po 6 měsících a předložení tří zpráv mohou budoucí osvojitelé požádat o souhlas s osvojením dítěte do ciziny
- 2008 – 22 dětí v preadopční péči v zahraničí

20

28.4.2011

Ilustrační foto

Hra

28.4.2011

Osvojení dítěte ze zahraničí

- V České republice ještě neproběhla žádná oficiální adopce ze zahraničí
- ČR je signatářem Haagské úmluvy, není však vhodnou hostitelskou zemí
- Ne zcela korektní adopce tedy ze států mimo Haagskou úmluvu
- Doposud byly provedeny adopce zejména z afrických států
- Vyřízení adopce s místními úřady a české úřady se tak obchází

28.4.2011

- Kritika ze strany Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí
- Zjištění právní volnosti, chybějící matching
- Nelegální adopce v r. 2009 -10 dětí
- Z toho 7 dětí z republiky Kongo
- Rizika :
 - Minimální informace o zdravotním stavu dítěte
 - Informace o biologických rodičích (zda není dítě uneseno, psych. porucha apod.)

23

28.4.2011

Děti z Haiti

24

- 1/2 obyvatel na Haiti jsou děti
- Velká rozšířenost viru HIV/AIDS
- 53% obyvatel negramotných
- Před zemětřesením zde bylo 380 tisíc sirotků
- + mnoho dětí vhodných k adopci
- - velmi zranitelné a tím snadno zneužitelné
- Ihned po zemětřesení rozhodnutí haitské vlády urychlené převozy sirotků, u nichž již proběhl adopční proces – Francie, USA

28.4.2011

- Spojené státy pro tento účel zjednodušily podmínky pro vstup haitských dětí do země
- Mnoho lidí si přesto stěžuje na zbytečnou byrokraci
- V ČR nemožné adoptovat dítě z Haiti
- Unicef varuje před unáhlenými kroky
- Velmi důležité zjistit zda děti jsou opravdu sirotci
- Současná situace nahrává obchodníkům s bílým masem

25

28.4.2011

26

Zachráněné holčičky
Jenny (7) a její sestra
Neika (1)

Haiti

28.4.2011

Státy Haagské úmluvy

27

- 1. Albánie, 2. Andorra, 3. Antigua a Barbuda, 4. Argentina, 5. Arménie, 6. Austrálie, 7. Ázerbájdžán, 8. Bahamy
- 9. Barbados, 10. Belgie, 11. Belize, 12. Bělorusko, 13. Bosna a Hercegovina, 14. Botswana, 15. Brunej Darussalam
- 16. Bulharsko, 17. Cookovy ostrovy, 18. Česká republika, 19. Čína – pouze Hong Kong a Macao, 20. Dánsko
- 21. Dominika, 22. Dominikánská republika, 23. Ekvádor, 24. Estonsko, 25. Fidži, 26. Finsko
- 27. Francie + Francouzská Polynésie, Francouzské území Affars a Issas, Guadeloupe, Guyana, Komorské ostrovy, Martinik, Nová Kaledonie, Réunion, Svatý Pierre a Miquelon, Wallis a Futuna
- 28. Grenada, 29. Gruzie, 30. Honduras, 31. Chorvatsko, 32. Indie, 33. Irsko, 34. Island, 35. Itálie, 36. Izrael

28.4.2011

37. Japonsko, 38. JAR, 39. Kazachstán, 40. Kolumbie, 41. Korejská republika, 42. Kypr, 43. Lesotho, 44. Libérie, 45. Lichtenštejnsko, 46. Litva, 47. Lotyšsko, 48. Lucembursko, 49. Maďarsko, 50. Makedonie, 51. Malawi, 52. Malta, 53. Marshallovy ostrovy, 54. Mauricius, 55. Mexiko, 56. Moldávie, 57. Monako, 58. Mongolsko, 59. Namibie, 60. Německo, 61. Niue, 62. Nizozemí + Nizozemské Antily, Aruba, 63. Norsko, 64. Nový Zéland, 65. Panama, 66. Polsko, 67. Portugalsko + Angola, 68. Mosambik, 69. Rumunsko, 70. Ruská federace, 71. Řecko, 72. Salvador, 73. Samoa, 74. San Marino, 75. Seychely, 76. Slovensko, 77. Slovinsko, 78. Srbsko a Černá Hora, 79. Surinam, 80. Svatá Lucie, 81. Svatý Kryštof a Nevis, 82. Svatý Vincenc a Grenadiny, 83. Svazijsko, 84. Španělsko, 85. Švédsko, 86. Švýcarsko, 87. Tong, 88. Trinidad a Tobago, 89. Turecko, 90. USA + Americká Samoa, Guam, Severní Mariany Ostrovy (Northern Mariana Island), Porto Rico, Panenské ostrovy Spojených států (Virgin Islands of the United States), 91. Ukrajina, 92. Velká Británie + Jersey, the Bailiwick of Guernsey, Ostrov Man, Anguilla, Bermudy, Brititish Antarctic Territory, Britské Panenské ostrovy (British Virgins Islands), Britské Šalamounovy ostrovy (British Solomon Islands), Kajmanské ostrovy, Falklandské ostrovy, Gibraltar, Montserrat, Svatá Helena, Jižní Jiřího a Jižní Sendvičův Ostrovy (South Georgia and South Sandwich Islands, Turks a Caicos Islands), 93. Vanuatu, 94. Venezuela

28

28.4.2011

Děkuji za pozornost

Seznam použitých zdrojů

30

- <http://www.kr-plzensky.cz/article.asp?itm=19839> Seznam smluvních států Haagské úmluvy
- <http://www.adopce.com/beta/adopce/adopce.php?stranka=8> Osvojení do/ze zahraničí
- <http://www.umpod.cz/odkazy> Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
- http://www.rozhlas.cz/odpovednaspolecnost/lide/_zprava/696618 Oficiální adopce dětí ze zahraničí u nás prakticky neexistují
- http://ona.idnes.cz/chteli-jsme-adoptovat-dite-z-haiti-ale-stat-to-nepovolil-rika-ceska-rodina-1rd-/ona_deti.asp?c=A100203_145202_ona_deti_ves Chtěli jsme adoptovat dítě z Haiti, ale stát to nepovolil, říká česká rodina
- ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001, ISBN. 80-7178-578-4